

1.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΤΟΧΟΙ - ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ

Η παρούσα Εμπειρογνωμοσύνη ανατέθηκε από το Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας, δια της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης, στο Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Στόχος της είναι να προσδιοριστούν οι αρχές και τα βασικά στοιχεία ενός συστήματος δεικτών δια του οποίου θα καταστεί εφικτή εφεξής η αποτίμηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών περιφερειών, γεγονός απαραίτητο προκειμένου να οριστούν οι αναγκαίες παρεμβάσεις στο επίπεδο των περιφερειακών αναπτυξιακών στρατηγικών. Στόχος είναι η διαμόρφωση αναπτυξιακών πολιτικών που θα οδηγήσουν στην ενίσχυση των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης και αύξησης της καθαρής απασχόλησης.

Στόχος της Εμπειρογνωμοσύνης δεν είναι να σχεδιάσει το πλήρες Σύστημα Μέτρησης της Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας, αλλά να βοηθήσει τους αρμόδιους φορείς, και ιδιαίτερα το Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και το Υπουργείο Ανάπτυξης, στην περαιτέρω διερεύνηση και τελικώς στον ορισμό και στην "κατασκευή" του Συστήματος. Τα πορίσματα της Εμπειρογνωμοσύνης είναι σκόπιμο να αξιοποιηθούν σε συνδυασμό με αυτά έτερης, παράλληλης Εμπειρογνωμοσύνης, που αφορά το: "Πλαίσιο, Στρατηγικές και Θεσμοί της Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας".

Η Εμπειρογνωμοσύνη είναι εργαλείο λήψης αποφάσεων που χρησιμεύει για:

- ✓ τον έλεγχο των υποθέσεων, βάσει των οποίων, ο έχων την αρμοδιότητα λήψης των αποφάσεων, καλείται να αντιμετωπίσει το συγκεκριμένο πρόβλημα
- ✓ τον προσδιορισμό των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών του προβλήματος
- ✓ την αποτίμηση της καταλληλότητας των διαθέσιμων «καλών πρακτικών»
- ✓ την αξιοποίηση των προδιαγραφών που προσφέρει η Εμπειρογνωμοσύνη
- ✓ την έναρξη του σχεδιασμού

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Η Εμπειρογνωμοσύνη διαρθρώνεται ως εξής:

ΑΝΑΛΥΣΗ

- Δίνονται οι ορισμοί της ανταγωνιστικότητας σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο καθώς και σε επίπεδο επιχείρησης και κλάδου οικονομικής δραστηριότητας
- Προσδιορίζονται οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα των περιφερειών, διεθνώς.
- Αναλύονται και αποτιμούνται τα σημαντικότερα συστήματα μέτρησης περιφερειακής

ανταγωνιστικότητας.

- Εντοπίζονται οι δυνατότητες και οι αδυναμίες για τη μέτρηση των ελληνικών περιφερειών.

ΠΡΟΤΑΣΗ:

Στο Κεφάλαιο αυτό προτείνεται ένα σύστημα παραγόντων – δεικτών καθώς και η μέθοδος για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών περιφερειών. Επίσης οι προδιαγραφές για τη διαμόρφωση της πρώτης Έκθεσης για την Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα. Συγκεκριμένα:

- Τίθενται οι αρχές συγκρότησης συστήματος μέτρησης – παρακολούθησης – αξιολόγησης της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών περιφερειών.
- Προτείνονται τα στοιχεία του συστήματος:
 - Οι παράγοντες υπό παρακολούθηση – μέτρηση
 - Οι δείκτες
 - Η μεθοδολογία σύνθεσης από στοιχειώδεις σε αξιοποιήσιμους δείκτες
 - Η κατάταξη των δεικτών κατά παράγοντα παρακολούθησης καθώς και οι κεντρικοί δείκτες
- Η τεκμηρίωση και αξιοποίηση του.

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Η παρούσα Έκθεση δεν υπακούει στη δομή και στις απαιτήσεις πρωτογενούς τεκμηρίωσης που χαρακτηρίζει τα ακαδημαϊκά ερευνητικά έργα. Στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο σε δευτερογενή ανάλυση και επεξεργασία υφισταμένων μελετών, επίσημων κειμένων και ιδίων κειμένων, και παρήγαγε τα δικά της πορίσματα. Αξιοποιήθηκαν αναλύσεις, βάσεις δεδομένων και ερευνητικά έργα, ως εξής:

Beacon Hill Institute (2001). State Competitiveness Report. Suffolk University, USA.

Cambridge Econometrics (2003). A Study on the Factors of Regional Competitiveness. Cambridge.

Department of Trade and Industry (1998). Regional Competitiveness Indicators. London: HMSO.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003). Πράσινη Βίβλος για την Επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη. Βρυξέλες: COM (2003) 27.

European Commission (1999). Cohesion and Competitiveness: Trends in the Regions. 6th Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of the Regions in the Community. Luxembourg: European Commission.

Huggins, R. (2003). Creating a UK Competitiveness Index: Regional and Local Benchmarking.

ΥΠΑΝ (2003). Ετήσια Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2003. Αθήνα: Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (2004). Πλαίσιο, Στρατηγικές και Θεσμοί της Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας. Εμπειρογνωμοσύνη για Λογαριασμό του ΕΣΑΑ/ΥΠΑΝ.

ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην ανά χείρας εμπειρογνωμοσύνη:

Προσδιορίστηκε η έννοια της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας. Αντικειμενικός στόχος είναι η βελτίωση της ευημερίας των πολιτών μιας περιφέρειας (αποτέλεσμα της ανταγωνιστικότητας) σε όρους εισοδήματος, απασχόλησης και άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας, δυνατότητας αξιοποίησης ευκαιριών και ποιότητας ζωής. Ως εκ τούτου ανταγωνιστικότητα είναι η ικανότητα μιας περιφέρειας να δημιουργήσει ή και να διατηρήσει (διαδικασία της ανταγωνιστικότητας) ένα ελκυστικό μικρο-περιβάλλον για την ανάπτυξη οικονομικο-κοινωνικών δραστηριοτήτων, υπό συνθήκες ανταγωνισμού (εγχωρίου και διεθνούς). Ως εκ τούτου οι περιφέρειες ανταγωνίζονται για:

- Την προσέλκυση επενδύσεων (εγχωρίων και ξένων) και πόρων από την κυβέρνηση.
- Για ανθρώπινο κεφάλαιο. Εργατικό δυναμικό (συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών), ιδιαίτερα ειδικευμένο εργατικό δυναμικό, εν δυνάμει επιχειρηματίες και δημιουργικούς αυτοαπασχολούμενους, δημιουργώντας ένα περιβάλλον φιλικό για την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου.
- Για τεχνολογία και τεχνολογικά προηγμένες επιχειρηματικές δραστηριότητες ως πόλοι καινοτομίας.

Προσδιορίστηκαν οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα των περιφερειών, διεθνώς, και αναδείχθηκε η σχετική σημασία των ακόλουθων:

- Επίπεδα απασχόλησης και παραγωγικότητας.
- Κλαδική εξειδίκευση και συγκέντρωση της απασχόλησης.
- Δημογραφικές μεταβολές.
- Ξένες άμεσες επενδύσεις, και επενδύσεις προσανατολισμένες στην οικονομία της γνώσης και στο ανθρώπινο κεφάλαιο.
- Υποδομές.
- Ποιότητα της εκπαίδευσης
- Επιχειρηματικότητα
- Καινοτομία έρευνα και ανάπτυξη.

Αναλύθηκαν τα σημαντικότερα συστήματα μέτρησης περιφερειακής ανταγωνιστικότητας. Τα συστήματα αυτά χρησιμοποιούνται κυρίως για διαπεριφερειακές συγκρίσεις σε όρους εισροών - προσδιοριστικών παραγόντων της χωρικής ανταγωνιστικότητας - και εκροών - επιπέδων εισοδήματος, προστιθέμενης αξίας ή γενικότερα ευημερίας. Οι περισσότερες μελέτες αναφέρονται σε ένα δείκτη (συνολικής ανταγωνιστικότητας) και σε υποδείκτες (ομαδοποιήσεις δεικτών). Το σύστημα που ξεχωρίζει και αξίζει να επαναληφθεί και για την περίπτωση της Ελλάδας είναι το State Competitiveness Report του Beacon Hill Institute του Πανεπιστημίου Suffolk, των ΗΠΑ.

Εντοπίστηκαν οι δυνατότητες και οι αδυναμίες για τη μέτρηση των ελληνικών περιφερειών. Η μέτρηση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών καθίσταται δυνατή εφόσον τα στοιχεία δεν εμφανίζουν διαφοροποιήσεις, επιτρέπουν τις σχετικές διαπεριφερειακές συγκρίσεις και μπορούν να αποτελέσουν και μετρήσιμους δείκτες για την παρακολούθηση της επίτευξης των αναπτυξιακών στόχων που τίθενται σε κάθε προγραμματική περίοδο, ώστε να είναι δυνατή και η επισήμανση των επιτυχημένων παρεμβάσεων, αλλά και η έγκαιρη αναπροσαρμογή των αναπτυξιακών πολιτικών όταν αυτές δεν επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

2.

ΑΝΑΛΥΣΗ

2.1.**ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΩΝ ΔΙΕΘΝΩΣ****2.1.1. ΒΑΣΙΚΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**

Βασικό θεωρητικό - μεθοδολογικό πρόβλημα συνιστά ο ορισμός της ανταγωνιστικότητας και η κατανόηση των προσδιοριστικών της παραγόντων και δευτερογενώς των δεικτών δια των οποίων αυτή μετράται, και μάλιστα στο ιδιαίτερα δύσκολο επίπεδο της Περιφέρειας.

Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δεκαετιών, ο όρος ανταγωνιστικότητα χρησιμοποιήθηκε ευρέως από ακαδημαϊκούς, εμπειρογνώμονες, δημοσιογράφους και πολιτικούς. Ανάλογα με τα ενδιαφέροντα καθενός και το υπόβαθρο χρησιμοποιήθηκε πολλές φορές αποσπασματικά και αυθαίρετα. Αυτό είναι κατανοητό εάν σκεφτεί κανείς ότι κεντρικά θέματα της ανταγωνιστικότητας που σχετίζονται με την ευημερία, τη δημιουργία και διανομή του πλούτου ανάμεσα στα έθνη, επιχειρούνται να αναλυθούν εδώ και εκατοντάδες χρόνια.

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι οι παράγοντες που συντελούν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, έχουν θεωρητικά αναλυθεί και έχουν γίνει σε μεγάλο βαθμό κατανοητοί. Επίσης αρκετοί από αυτούς έχουν μετρηθεί και εμπειρικά επαληθευτεί πως επηρεάζουν το ζητούμενο ή τελικό αποτέλεσμα της ανταγωνιστικότητας: τη βελτίωση της ευημερίας. Όμως τα τελευταία χρόνια αναζωπυρώθηκε το ενδιαφέρον στις ευρωπαϊκές χώρες, Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), για δύο κυρίως λόγους:

Πρώτον, το άνοιγμα των αγορών, η αύξηση των εμπορικών ροών, και η σημαντική κινητικότητα βασικών παραγωγικών συντελεστών όπως το κεφάλαιο (ξένες άμεσες επενδύσεις, επενδύσεις χαρτοφυλακίου), αλλά και η εργασία (κινητικότητα ανθρώπινου κεφαλαίου, brain drain, μετανάστευση), δημιουργούν νέες προκλήσεις για την διατήρηση ή βελτίωση της ευημερίας. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Η απελευθέρωση του ρυθμιστικού περιβάλλοντος – άνοιγμα των αγορών (κίνηση συντελεστών).
- Η αυξανόμενη σημασία της τεχνολογικής αλλαγής στην ανάπτυξη (μετάβαση στην κοινωνία της γνώσης).
- Η συρρίκνωση του «οικονομικού» χώρου και αλλαγή της φύσης και της έντασης του ανταγωνισμού (διεθνοποίηση).
- Οι εξελισσόμενες επιχειρησιακές στρατηγικές και πολιτικές των χωρών (διεθνικές επιχειρήσεις – έμφαση στην εθνική ανταγωνιστικότητα).

Δεύτερον, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής οικονομίας και πολιτικής, ως ανταπόκριση στις πιο πάνω εξελίξεις τα Κράτη-Μέλη αντιμετωπίζουν την πρόκληση του φιλόδοξου, όπως αποδείχθηκε, στόχου της Λισσαβόνας να γίνει η Ευρώπη, στην τρέχουσα δεκαετία, η πιο ανταγωνιστική οικονομία στον κόσμο, βασισμένη στη γνώση και στο ευρωπαϊκό κοινωνικό/περιβαλλοντικό μοντέλο (βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή και περιβαλλοντική προστασία και αναβάθμιση). Στο πλαίσιο αυτό καθοριστικός είναι και ο ρόλος των περιφερειών της Ευρώπης και η αναζήτηση των προσδιοριστικών παραγόντων για την ανταγωνιστικότητα σε περιφερειακό επίπεδο.

Για να γίνει όμως κατανοητός ο ορισμός της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας είναι πρώτα χρήσιμο να ορίσουμε την ανταγωνιστικότητα σε τρία διαφορετικά επίπεδα, έτσι όπως συναινετικά έχει γίνει αποδεκτό, στην Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα (ΥΠΑΝ, 2003): σε επίπεδο επιχείρησης (μικρο επίπεδο), σε επίπεδο κλάδου οικονομικής δραστηριότητας (μέσο επίπεδο), και σε επίπεδο εθνικού κράτους (εθνική ανταγωνιστικότητα, η οποία συμπεριλαμβάνει και τη διάσταση των διεθνικών επιχειρήσεων καθώς και των διεθνικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων από και προς το εξωτερικό).

Σε επίπεδο επιχείρησης, η ανταγωνιστικότητα μπορεί εύκολα να οριστεί: είναι η **δυνατότητα (ικανότητα)** μιας επιχείρησης να επιβιώσει και να αναπτυχθεί, λαμβάνοντας υπόψη τον ανταγωνισμό άλλων επιχειρήσεων για τα ίδια κέρδη (στον ίδιο κλάδο ή την αγορά). Οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται για αγορές και πόρους (ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα) και συνεπώς είναι σχετικά εύκολο να εξετάσει κανείς, συγκριτικά, την ανταγωνιστική τους θέση μετρώντας είτε μερίδια αγορών (δείκτης επίδοσης) είτε το βαθμό δημιουργίας και συσσώρευσης ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων όπως καινοτομικά προϊόντα, διαδικασίες, κλπ (δείκτης εισροών).

Σε μέσο επίπεδο, ο κλάδος ή βιομηχανία μιας χώρας αποτελείται από μια ομάδα επιχειρήσεων που ανταγωνίζονται όχι μόνο μεταξύ τους, αλλά και ως σύνολο με αντίστοιχες βιομηχανίες άλλων χωρών. Οι επιχειρήσεις στη βιομηχανία μιας χώρας μπορεί να ακολουθούν παρόμοιες στρατηγικές που καθιστούν την στρατηγική μιας εθνικής βιομηχανίας σαφώς διαφορετική από την στρατηγική μιας άλλης εθνικής βιομηχανίας. Επίσης οι βιομηχανίες μπορεί, εκτός από ιστορικούς, θεσμικούς και περιβαλλοντικούς λόγους να διαφέρουν ως προς τη δομή τους, τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των προμηθευτών και των αγοραστών καθώς και άλλα χαρακτηριστικά που αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία (δικτυώσεις, συνέργιες κλπ) που μπορούν να οδηγήσουν σε μια διαδικασία αυξανόμενης ανταγωνιστικότητας. Στο πλαίσιο αυτό ο τομέας μιας χώρας είναι ανταγωνιστικός, συγκρινόμενος με τους αντίστοιχους τομείς άλλων χωρών, εάν ως σύνολο έχει **ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα** που του επιτρέπουν να δημιουργήσει με συνέπεια υψηλότερη προστιθέμενη αξία και υψηλότερα κέρδη (διάσταση διεθνών μεριδίων-κερδών, προϋποθέσεων / αποτελέσματος της ανταγωνιστικότητας).

Σε μάκρο επίπεδο ή σε **επίπεδο εθνικού κράτους**, η έννοια της ανταγωνιστικότητας γίνεται περισσότερο δυσνόητη. Ένα κράτος δεν είναι το ίδιο με μια επιχείρηση ή μια βιομηχανία. Τα κράτη δεν ανταγωνίζονται μεταξύ τους όπως κάνουν οι επιχειρήσεις. Τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους στη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας. Ανταγωνίζονται στο να δημιουργήσουν τις πολιτικές, να δρομολογήσουν τις διαρθρωτικές αλλαγές που είναι συνεπείς με τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, να διορθώσουν τις όποιες δυσλειτουργίες των αγορών και να δημιουργήσουν το θεσμικό πλαίσιο που ενισχύει την εμπιστοσύνη, παράγει κοινωνικό κεφάλαιο, ενθαρρύνει και διευκολύνει την επιχειρηματικότητα, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για περισσότερες και ποιοτικά καλύτερες θέσεις εργασίας, βελτιώνει τις δεξιότητες των

εργαζομένων, δημιουργεί περισσότερες ευκαιρίες και ενισχύει τη συνοχή της κοινωνίας και την ποιότητα ζωής των πολιτών. Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας συμβάλλει στην επίτευξη των εθνικών στόχων: η ανταγωνιστικότητα αναφέρεται στην *«ικανότητα διατήρησης και βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας - αύξησης της απασχόλησης και του πραγματικού εισοδήματος, μείωσης της ανεργίας, καθώς και της ενίσχυσης των δυνατοτήτων και των ευκαιριών - εντός και εκτός των εθνικών συνόρων, υπό συνθήκες παγκοσμιοποίησης»*. (ΥΠΑΝ, 2003).

Ο όρος **περιφερειακή ανταγωνιστικότητα** μπορεί να προσεγγιστεί με μεγαλύτερη δυσκολία. Σύμφωνα με τον ορισμό της ΕΕ, η ανταγωνιστικότητα ορίζεται ως:

«η **ικανότητα** παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών που ικανοποιούν τη ζήτηση των διεθνών αγορών, διατηρώντας παράλληλα υψηλά και βιώσιμα επίπεδα εισοδήματος, ή γενικότερα, η **ικανότητα** (των περιφερειών) να δημιουργήσουν, ενώ βρίσκονται εκτεθειμένες στο διεθνή ανταγωνισμό, συγκριτικά υψηλά εισοδήματα και θέσεις απασχόλησης». European Commission (1999).

Συμπεραίνεται ότι, ως ορισμός, η περιφερειακή ανταγωνιστικότητα είναι συγγενής της εθνικής ανταγωνιστικότητας. Ως εκ τούτου στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν αναφορές για χωρική ανταγωνιστικότητα (space competitiveness, Huggins, 2003). Αντίθετα ως περιεχόμενο βρίσκεται κάπου ανάμεσα και στα τρία επίπεδα αναφοράς (μικρο μέσο και μέγρο). Συγκεκριμένα:

Η ανταγωνιστικότητα μιας περιφέρειας συνδέεται με την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της – χρειάζεται ένα σημαντικό αριθμό ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων με τη σειρά της εξαρτάται τόσο από τις επιδόσεις των ίδιων των επιχειρήσεων όσο και από το άμεσο επιχειρηματικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν και δραστηριοποιούνται. Ενώ εντοπίζονται ανταγωνιστικές και λιγότερες επιχειρήσεις σε μια περιφέρεια είναι γενικότερα αποδεκτό ότι υπάρχουν κάποιοι προσδιοριστικοί παράγοντες (τοπικοί θεσμοί, δομές, τοπική κοινωνία) σε κάθε περιφέρεια που επηρεάζουν καθολικά όλες τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε αυτήν – **περιφερειακό επιχειρηματικό περιβάλλον**.

Οι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας μπορεί να είναι διασκορπισμένοι διαπεριφερειακά σε μια χώρα, εντούτοις κάποιες περιφέρειες μπορεί να έχουν το **στοιχείο της εξειδίκευσης** ή επιχειρηματικής οργάνωσης και στρατηγικής (πόλοι καινοτομίας, clusters, τουριστικές, βιομηχανικές περιοχές, κ.ά). Σε αρκετές περιπτώσεις λειτουργεί και το στοιχείο της **διασύνδεσης ή αλληλεξάρτησης**.

Η περιφέρεια, ως τμήμα της χώρας, επηρεάζεται από τη μέγρο ανταγωνιστικότητα:

- Την οικονομική πολιτική,
- Τις κοινωνικές συνθήκες και τους θεσμούς
- Το ευρύτερο μέγρο περιβάλλον
- Το άνοιγμα των αγορών και την έκθεση στον ανταγωνισμό

Ενώ κάποιοι νόμοι της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, όπως οι μεταβολές της συναλλαγματικής ισοτιμίας (exchange rate movements) και η ευελιξία τιμών-μισθών (price-

wage flexibility) δεν λειτουργούν στο επίπεδο της περιφέρειας υπάρχει ο διαπεριφερειακός ανταγωνισμός και, ως εκ τούτου, η διαπεριφερειακή κινητικότητα συντελεστών, όπως η εργασία και το κεφάλαιο, αποτελεί κίνδυνο για τις περιφέρειες. Για το λόγο αυτό το Βρετανικό Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας (DTI, 1998) προσθέτει στον ορισμό της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και το **στοιχείο του εγχωρίου ανταγωνισμού**. Οι περιφέρειες θα πρέπει να μεγιστοποιήσουν τους πόρους και τις ικανότητες τους να ελαχιστοποιήσουν τους κινδύνους και να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες προκειμένου να ανταγωνιστούν επιτυχώς και να ευημερήσουν σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάστηκαν σε σχετική εμπειρογνωμοσύνη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2004) για λογαριασμό του ΥΠΑΝ.

2.1.2. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Με βάση τον πιο πάνω ορισμό η περιφερειακή ανταγωνιστικότητα (ως ικανότητα διατήρησης και βελτίωσης της ευημερίας των πολιτών της περιφέρειας υπό συνθήκες εγχωρίου και διεθνούς ανταγωνισμού) είναι μια σύνθετη και διαρκής διαδικασία η οποία αναφέρεται σε ένα μεγάλο φάσμα προσδιοριστικών παραγόντων. Αρκετοί από αυτούς, όπως η ποσότητα και η ποιότητα των παραγωγικών συντελεστών, ο βαθμός συσσώρευσης και η παραγωγικότητα, το άμεσο/περιφερειακό περιβάλλον, η δομή των αγορών και η ολοκλήρωσή τους με τις διεθνείς αγορές, οι επενδύσεις σε κοινωνικό, ανθρώπινο και υλικό κεφάλαιο, έχουν κατά καιρούς προβληθεί ως οι βασικότεροι για την εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας. Όμως, καθένας από αυτούς, χωριστά, εξηγεί μόνο μέρος της διαδικασίας, διότι στην πραγματικότητα η ανταγωνιστικότητα είναι περισσότερο σύνθετη.

Κατά την εξέταση της διεθνούς βιβλιογραφίας για τους προσδιοριστικούς παράγοντες της ανταγωνιστικότητας, συμπεραίνεται η αναγκαιότητα σύνθεσης καθώς υπάρχουν αρκετές προσεγγίσεις. Σύμφωνα με πρόσφατη Έκθεση για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Cambridge Econometrics, 2003) στη βιβλιογραφία υπάρχουν άμεσες ή έμμεσες αναφορές / συμβολές στην έννοια της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας βασισμένες στην:

- Κλασική οικονομική θεωρία
- Νεοκλασική οικονομική θεωρία
- Κεϋνσιανή οικονομική θεωρία
- Θεωρία της οικονομικής ανάπτυξης
- Νέα θεωρία της οικονομικής ανάπτυξης
- Νέα θεωρία διεθνούς εμπορίου

Επιπρόσθετα, για την κατανόηση της σύνθετης αυτής έννοιας και των προσδιοριστικών της παραγόντων είναι απαραίτητα στοιχεία από μικροοικονομικές αναπτύξεις αλλά και κοινωνιολογικές και περιβαλλοντικές αναπτύξεις. Οι πιο σημαντικές:

- Θεωρία ανάπτυξης του χώρου και των πόλεων

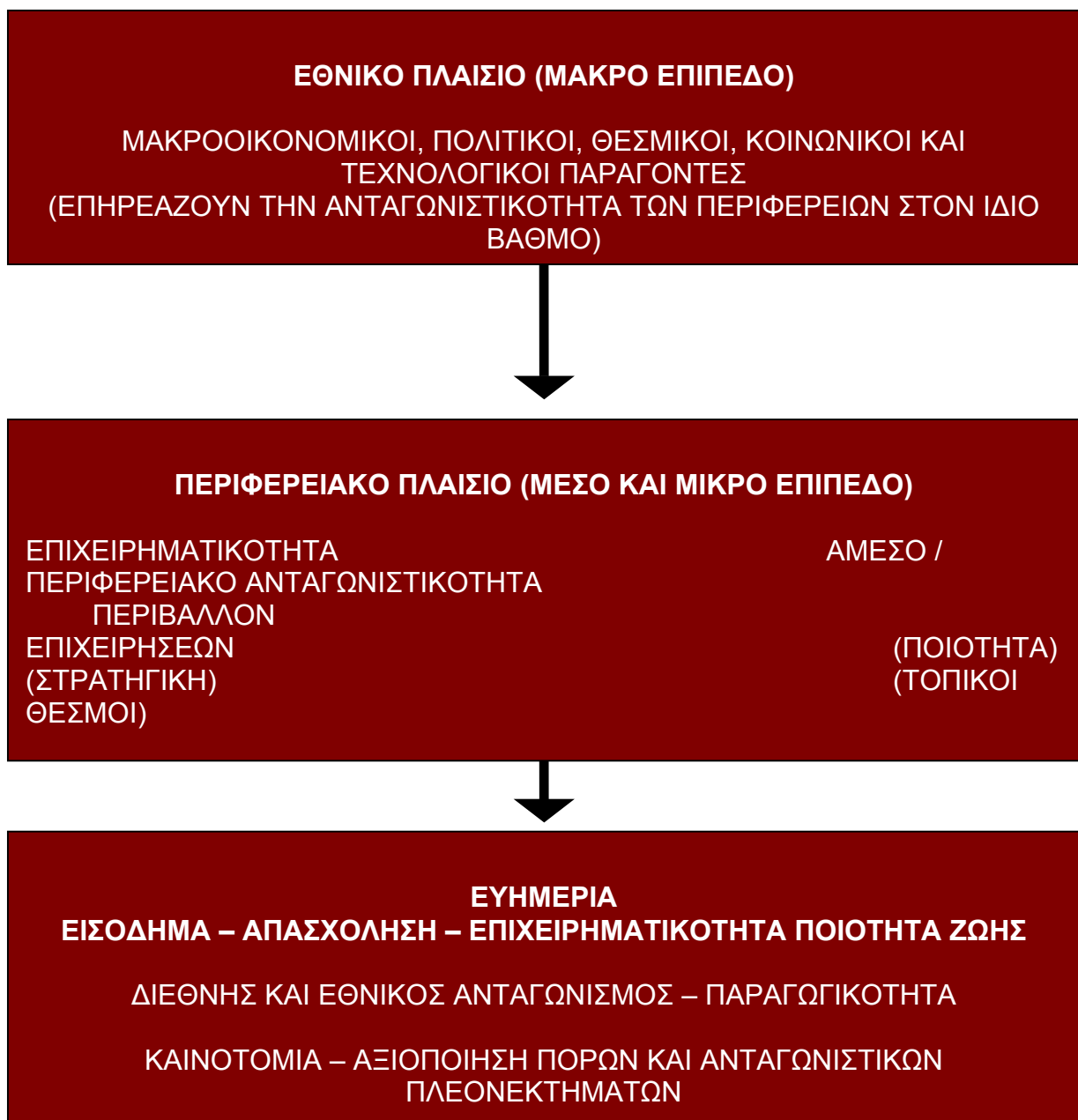
- Νεο-θεσμική θεωρία
- Επιχειρηματική οικονομική
- Εξελικτική οικονομική (evolutionary/Schumpeterian economics)
- Στρατηγική – Μάρκετινγκ

Σύμφωνα με την Έκθεση, υπάρχουν κάποια γενικά συμπεράσματα που ενδεχομένως μας οδηγήσουν στη δόμηση ενός συνθετικού μοντέλου ακολουθώντας την **ολιστική προσέγγιση**:

- Δεν υπάρχει θεωρία για την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα που να καλύπτει επαρκώς το σύνθετο και πολυδιάστατο χαρακτήρα της αλλά χρήσιμες προσεγγίσεις που μπορούν να εξεταστούν συμπληρωματικά. Όμως τουλάχιστον τρεις θεωρήσεις διαφέρουν σημαντικά και δεν μπορούν να συνθέσουν ένα πλαίσιο θεωρητικής προσέγγισης (organizing framework).
- Η περιφερειακή ανταγωνιστικότητα εξαρτάται από την **ικανότητα** μιας περιφέρειας να δημιουργήσει ικανοποιητικά επίπεδα εξαγωγών (σε άλλες περιοχές ή στο εξωτερικό) και να διατηρήσει ένα αυξανόμενο επίπεδο εισοδήματος εξασφαλίζοντας την πλήρη απασχόληση για τους πολίτες.
- Καθοριστικός παράγοντας στην προσπάθεια αυτή είναι η παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής για αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο.
- Η περιφερειακή ανταγωνιστικότητα μπορεί να προσεγγιστεί με ποιοτικούς όρους και συντελεστές (όπως η ύπαρξη δικτύων επιχειρήσεων, η εμπιστοσύνη ανάμεσα στους κοινωνικούς εταίρους και η διαμόρφωση κοινωνικού κεφαλαίου), καθώς και με ποσοτικούς όρους και διαδικασίες (όπως διεταιρικό εμπόριο, πατέντες, προσφορά εργατικού δυναμικού) με σημαντικές συνέπειες για την μέτρηση της.
- Η ανταγωνιστικότητα μιας περιφέρειας εξαρτάται τόσο από την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων που εγκατεστημένες σε αυτήν και τις συνεταιριστικές ή ανταγωνιστικές στρατηγικές τους όσο και από το επιχειρηματικό περιβάλλον της περιφέρειας (τοπικοί θεσμοί, κοινωνικό κεφάλαιο, δημόσιες και περιφερειακές υπηρεσίες, κοινωνική κουλτούρα).
- Οι προσδιοριστικοί παράγοντες της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας μπορεί να προκύπτουν από διαφορετικά επίπεδα (μάκρο, μέσο, μικρο) και αντίστοιχα η ανταγωνιστικότητα να διαπερνά όλα τα επίπεδα. Είναι δύσκολο να απομονώσουμε ένα συγκεκριμένο επίπεδο που μπορούμε να εξετάσουμε την ανταγωνιστικότητα (π.χ. Δυτική Μακεδονία ή Βόρειο Ελλαδικό Τόξο;).
- Συνακόλουθα, η περιφερειακή ανταγωνιστικότητα επηρεάζεται από ένα σύνολο παραγόντων (ένα σύνθετο παράγοντα) παρά από μεμονωμένους παράγοντες. Αυτό έχει επιπτώσεις στη μέτρηση της.

2.1.3. ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Συνοπτικά θα μπορούσαμε να απεικονίσουμε τα επίπεδα της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και να παρουσιάσουμε τους προσδιοριστικούς παράγοντες, με βάση τη βιβλιογραφία, κατά το ακόλουθο διάγραμμα:

2.1.4. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ		
ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
<p>Βασικές υποδομές</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδικό δίκτυο • Σιδηροδρομικό δίκτυο • Αεροδρόμια • Ιδιοκτησία (γη – ακίνητα) <p>Τεχνολογικές υποδομές</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τεχνολογίες επικοινωνιών και πληροφορικής • Δικτύωση (διαδίκτυο, τηλεματικές υπηρεσίες) • Υποδομές της κοινωνίας της πληροφορίας <p>Υποδομές γνώσης (εκπαίδευση – κατάρτιση)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εκπαιδευτικές υποδομές • Κατάρτιση <p>Ποιότητα ζωής</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κατασκευές – ανάπτυξη real estate • Φυσικό περιβάλλον • Κοινωνικό περιβάλλον 	<p>Δημογραφικές τάσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μετανάστευση της εργασίας (ιδιαίτερα της ειδικευμένης εργασίας) • Ηλικιακή πυραμίδα <p>Εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ύπαρξη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού με έμφαση στις ειδικότητες της κοινωνίας της γνώσης 	<p>Επιχειρηματική κουλτούρα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Χαμηλά εμπόδια εισόδου (έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας) • Νοοτροπία ανάληψης επιχειρηματικού ρίσκου από την κοινωνία και τους εν δυνάμει επιχειρηματίες <p>Κλαδική συγκέντρωση</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ισοζύγια / εξάρτηση • Συγκέντρωση της απασχόλησης • Κλάδοι παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας <p>Διεθνοποίηση</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εξαγωγές / διεθνή μερίδια • Επενδύσεις (FDI) • Επιχειρηματική κουλτούρα και εξωστρέφεια <p>Καινοτομία</p>

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτισμικό περιβάλλον • Ασφάλεια • Άλλοι παράγοντες ποιότητας ζωής 		<ul style="list-style-type: none"> • Πατέντες • Επίπεδα έρευνας και ανάπτυξης • Ερευνητικά ινστιτούτα/ κέντρα και πανεπιστήμια • Συνέργιες ανάμεσα σε επιχειρήσεις – ερευνητικά κέντρα και πανεπιστήμια <p>Τοπική αυτοδιοίκηση -</p> <p>Θεσμοί</p> <p>Περιφερειακή εξειδίκευση</p> <p>Φύση του ανταγωνισμού</p>

2.1.5. ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Αρκετές μελέτες ή επίσημες εκθέσεις δίνουν έμφαση σε μεμονωμένους παράγοντες οι οποίοι εάν ενισχυθούν μπορεί να επηρεάσουν σημαντικά την ανταγωνιστικότητα μιας περιφέρειας και κατ' επέκταση το βιοτικό επίπεδο και την ποιότητα ζωής των πολιτών της.

Με τη δημοσίευση της Πράσινης Βίβλου για την επιχειρηματικότητα, (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003) ουσιαστικά άνοιξε ο δημόσιος διάλογος στην Ευρώπη για το ρόλο της επιχειρηματικότητας στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, στην ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη. Ο διάλογος και οι συνακόλουθες πολιτικές έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις περιφέρειες καθώς θεωρείται ότι υπάρχει δυναμικό που παραμένει εγκλωβισμένο (επιχειρηματίες, άνεργοι, ελεύθεροι επαγγελματίες) αλλά και εν δυνάμει επιχειρηματίες που δεν τους δίνεται η δυνατότητα αξιοποίησης των ιδεών τους και κατά συνέπεια βελτίωσης του βιοτικού τους επιπέδου και της ποιότητας ζωής. Ως εκ τούτου η κυβέρνηση έθεσε ως πρώτο στόχο την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας για την ανταγωνιστικότητα και ανάπτυξη της περιφέρειας. Όπως θα δούμε περισσότερο αναλυτικά παρακάτω, η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μπορεί να προέλθει από τον επηρεασμό σειράς από τους προαναφερόμενους παράγοντες. Συγκεκριμένα:

Ο προσανατολισμός της ΕΕ:

Όπως επισημαίνεται στην Πράσινη Βίβλο, η Ευρώπη υστερεί ως προς τις ΗΠΑ στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Το γεγονός αυτό, συνοψίζεται σε τρία κρίσιμα ζητήματα / ερωτήματα, στα οποία θα πρέπει να εστιάσουμε / απαντήσουμε:

Πρώτον, γιατί ενώ ένας μεγάλος αριθμός πολιτών που επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στον οικονομικό τομέα είτε ως επιχειρηματίες είτε ασκώντας επιχειρηματικές δραστηριότητες (δοκιμάζοντας τις ικανότητες τους στις υπάρχουσες επιχειρήσεις), εντούτοις ελάχιστοι αποφασίζουν και τα καταφέρνουν να δημιουργήσουν μια δική τους επιχείρηση και να σταθούν στον οικονομικό στίβο;

Δεύτερον, γιατί είναι περιορισμένος ο αριθμός των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων που αναπτύσσονται και ακμάζουν και γιατί η αποτελεσματικότητα τους είναι μικρότερη της αναμενόμενης;

Τρίτον, πώς αντιμετωπίζει η κοινωνία το ζήτημα της επιχειρηματικότητας; Πώς μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων και πώς μπορεί η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας να συμβάλει στην επίτευξη κοινωνικών στόχων όπως της ανταγωνιστικότητας της ανάπτυξης και της ευημερίας;

Είναι αυτονόητο ότι τα θέματα αυτά αφορούν όχι μόνο τις υπάρχουσες επιχειρήσεις, αλλά τους εν δυνάμει επιχειρηματίες και ευρύτερα την κοινωνία. Στόχος της ΕΕ είναι να ενισχυθεί η επιχειρηματικότητα υιοθετώντας τις πολιτικές εκείνες και επηρεάζοντας τους προσδιοριστικούς παράγοντες εκείνους που θα συμβάλλουν στη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος που θα επιτρέπει στους «εν δυνάμει» επιχειρηματίες να ξεκινήσουν, να δημιουργήσουν νέες επιχειρήσεις, να δημιουργήσουν με την επιχειρηματικότητά τους νέες και καλύτερες θέσεις απασχόλησης. Ως εκ τούτου, η Πράσινη Βίβλος για την Επιχειρηματικότητα συνοδεύεται από ένα σχέδιο δράσης ώστε το κατάλληλο επιχειρηματικό κλίμα και πνεύμα να διαδοθεί σε όλη την Ευρώπη και να συμβάλει έτσι καίρια στην εκπλήρωση των στόχων της Λισσαβόνας.

Τι είναι επιχειρηματικότητα;

Η επιχειρηματικότητα είναι ενδογενές χαρακτηριστικό της κοινωνίας, για αυτό το λόγο είναι πρωτίστως μια κοινωνική διεργασία. Αναφέρεται σε αυτούς που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα αλλά και τους εν δυνάμει επιχειρηματίες.

Είναι νοοτροπία και τρόπος δημιουργίας και ανάπτυξης οικονομικής δραστηριότητας μέσω του συνδυασμού της ανάληψης κινδύνου, της δημιουργικότητας και καινοτομικότητας στο πλαίσιο ενός νέου ή υφιστάμενου οργανισμού (επιχείρησης) εντός μιας περιφέρειας ή ενός ευρύτερου επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Γιατί είναι σημαντική η επιχειρηματικότητα;

- Συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και στην ανάπτυξη (αποτελεσματικότητα υφιστάμενων επιχειρήσεων δημιουργία και ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων), άρα και στην επίτευξη του βασικού πολιτικού στόχου της βελτίωσης της ευημερίας στην περιφέρεια.
- Αποτελεί βασικό παράγοντα για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας (οι υψηλότερες επιδόσεις που οφείλονται στην καινοτομία, στην εισαγωγή νέων μεθόδων και διαδικασιών, νέων προϊόντων κλπ βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας συνολικά),
- Απελευθερώνει το δυναμικό των πολιτών (τα άτομα θέτουν υψηλότερους στόχους και επιτυγχάνουν υψηλότερες θέσεις και καλύτερο βιοτικό επίπεδο),

- και κατά προέκταση οδηγεί στην κοινωνική συνοχή και ευημερία (περισσότεροι άνθρωποι στον οικονομικό στίβο, αλλά και στις κοινωνικές επιχειρήσεις, καλύτερη διανομή του εισοδήματος).

Κενά και δυνατότητες της επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη

- Σύμφωνα με τη Βίβλο, οι ευρωπαίοι (το 55% των ερωτηθέντων της έρευνας πεδίου) προτιμούν το καθεστώς του μισθωτού παρά του αυτοαπασχολούμενου (ιδιαίτερα στη Νότια Ευρώπη).
- Το ποσοστό των πολιτών που αναλαμβάνει νέες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες είναι ιδιαίτερα χαμηλό (4,5%) συγκρινόμενο με το αντίστοιχο ποσοστό στις ΗΠΑ (13%). Επίσης ένας μεγάλος αριθμός ευρωπαίων εγκαταλείπει ευκολότερα την προσπάθεια εκκίνησης μιας νέας επιχείρησης.
- Ο επιχειρηματικός δυναμισμός είναι μικρότερος (σε σχέση πάντα με τις ΗΠΑ). Οι Ευρωπαίοι αποφεύγουν να αναλαμβάνουν επιχειρηματικά ρίσκα φοβούμενοι την αποτυχία.

Ως εκ τούτου η πρόκληση συνίσταται στην **επισήμανση των βασικών παραγόντων** που συμβάλλουν στη δημιουργία ενός κλίματος (άμεσου περιφερειακού περιβάλλοντος) στο οποίο μπορούν να ευδοκιμήσουν η επιχειρηματική πρωτοβουλία και οι επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Η κατάλληλη πολιτική μπορεί να συμβάλει στην αύξηση των επιπέδων επιχειρηματικότητας ως εξής:

A. Δημιουργία περισσότερων επιχειρηματιών

- **Άνοιγμα της επιχειρηματικότητας σε όλα τα μέλη της κοινωνίας.** Ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί στις γυναίκες και σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Θα πρέπει να συνεχιστεί η προσπάθεια δημιουργίας υπηρεσιών στήριξης νέων επιχειρήσεων (ΚΥΕ, ΚΕΤΑ κλπ).
- **Άρση των εμποδίων στην έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας** (διοικητικοί φραγμοί, χρηματοδότηση, κόστος έναρξης επιχείρησης, επιμερισμός κινδύνου). Το νέο νομοσχέδιο του ΥΠΑΝ περιορίζει το χρόνο, και το κόστος δημιουργίας νέων επιχειρήσεων αλλά θα πρέπει να συνεχιστεί η προσπάθεια διευκόλυνσης νέων επιχειρηματιών.
- **Κίνδυνος και ανταμοιβή.** Οι πολίτες είναι διστακτικοί στο ρίσκο ενώ πολλές φορές τα αποτελέσματα δεν είναι τα αναμενόμενα. Θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η ανάληψη ρίσκου και όπου χρειάζεται να κοινωνική ανοχή στην αποτυχία (αποφυγή κοινωνικού στιγματισμού) ή επιφόρτιση της πολιτείας (εγγυοδοτικοί μηχανισμοί, ΚΕΣΥΤ, ΤΕΜΠΕ κλπ).
- **Ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων.** Η εκπαίδευση και η κατάρτιση θα πρέπει να συμβάλει στην ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας, μέσω της ανάπτυξης της

κατάλληλης νοοτροπίας και της ευαισθητοποίησης όσον αφορά τις επαγγελματικές ευκαιρίες που προσφέρει η ιδιότητα του επιχειρηματία και των δεξιοτήτων.

Β. Υποστήριξη της ανάπτυξης των υφισταμένων επιχειρήσεων.

Οι επιχειρηματίες της περιφέρειας αντιμετωπίζουν πολλά και διαφορετικά προβλήματα. Αυτά επισημαίνονται και στην Εμπειρογνωμοσύνη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2004). Η συμμόρφωση με τους διοικητικούς κανονισμούς και το σχετικό κόστος εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό εμπόδιο. Η πρόσβαση σε εξειδικευμένο προσωπικό, ο βαθμός ευελιξίας της αγοράς εργασίας και η κατάλληλη χρηματοδότηση εξακολουθούν να αποτελούν παράγοντες που περιορίζουν τις επιδόσεις των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα:

- **Κανονιστικό περιβάλλον.** Η γραφειοκρατία εξακολουθεί να αποτελεί πρόβλημα στη διοίκηση της επιχείρησης.
- **Φορολογία.** Η λήψη κατάλληλων μέτρων μπορεί να συμβάλει στην επιβίωση, πρόωθηση, και ανάπτυξη των επιχειρήσεων.
- **Πρόσβαση στη χρηματοδότηση.** Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη, αλλά πολλές ΜΜΕ αντιμετωπίζουν δυσκολίες επειδή η αγορά επιχειρηματικών κεφαλαίων δεν είναι αρκετά ανεπτυγμένη και οι τράπεζες τείνουν να αποφεύγουν τη δανειοδότηση υψηλού κινδύνου.
- **Στήριξη των επιχειρήσεων για την αξιοποίηση των γνώσεων και των νέων ευκαιριών.** Θέλουμε οι επιχειρηματίες να έχουν εξωστρεφή προσανατολισμό, να αξιοποιήσουν καλύτερα την εσωτερική αγορά, και να αντιμετωπίζουν καλύτερα την πρόκληση της παγκοσμιοποίησης.
- **Ενδοεταιρική επιχειρηματικότητα και επενδύσεις επιχειρηματικών κεφαλαίων εταιρικών συμμετοχών.** Οι επενδύσεις επιχειρηματικών κεφαλαίων εταιρικών συμμετοχών αποτελούν αποτελεσματικό μέσο ανάπτυξης των επιχειρηματικών δυνατοτήτων οι οποίες διαφορετικά θα έμεναν ανεκμετάλλευτες (έρευνα και ανάπτυξη, δίκτυα κλπ).

Γ. Προς μια κοινωνία που ευνοεί την επιχειρηματικότητα.

Ο ρόλος της επιχειρηματικής κουλτούρας είναι καθοριστικός. Επιθυμητός είναι και ο επαναπροσανατολισμός του ενδιαφέροντος και της στάσης της κοινωνίας απέναντι στην επιχειρηματικότητα. Η δημιουργία μιας κοινωνίας που να ευνοεί την επιχειρηματικότητα προϋποθέτει τη συνδρομή όλων. Πρέπει να βελτιωθεί η στάση απέναντι στην επιχειρηματική πρωτοβουλία και στην αποτυχία.

2.1.6. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΙ ΠΟΛΟΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η πολιτική της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών μέσω της προώθησης Περιφερειακών Πόλων Καινοτομίας έχει ως επίκεντρο την αύξηση της παραγωγικότητας μέσω της συνέργειας πανεπιστημιακών/τεχνολογικών ινστιτούτων, επιχειρήσεων και δημόσιων περιφερειακών φορέων. Σε αυτό το μοντέλο, η ποιότητα των διασυνδέσεων των διαφόρων οργανισμών και οι εξωτερικότητες (externalities) που δημιουργούνται μέσα στο *mega-cluster* αυτό, έχουν μεγαλύτερη σημασία για την αύξηση της παραγωγικότητας, ενώ δεν σχετίζονται κατ' ανάγκην άμεσα με το μέγεθος της επιχείρησης. Από τη διεθνή εμπειρία, η πολιτική που διαμορφώνεται για κάθε *mega-cluster* λαμβάνει υπόψη της, και το βαθμό ωριμότητας και το στάδιο ανάπτυξης που βρίσκεται το κάθε *mega-cluster*, καθώς οι προτεραιότητες και οι ανάγκες αλλάζουν όσο αυτό αναπτύσσεται. Η πολιτική υποστήριξης των *mega-clusters* είναι, επίσης, μακροπρόθεσμη, πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των κλάδων και πρέπει να μπορεί να 'μεταφραστεί' όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο, αλλά και σε περιφερειακό, ακόμα και σε τοπικό, βασιζόμενη στη μοναδικότητα και στη διαφορετικότητα της κάθε περιφέρειας. Η εξειδίκευση αυτή δίνει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να καλύψουν νέες ανάγκες και να επεκτείνουν με αυτό τον τρόπο την αγορά.

Ομαδοποιώντας επιχειρήσεις, προμηθευτές, ομοειδείς κλάδους, παροχείς υπηρεσιών και δημόσιους οργανισμούς, η δημόσια πολιτική ενισχύει την ανταγωνιστικότητα του περιφερειακού παραγωγικού συστήματος. Τα *mega-clusters* περιλαμβάνουν στρατηγικές συμμαχίες με πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, υπηρεσίες έντασης γνώσης, ενδιάμεσους φορείς (σύμβουλους, brokers), και πελάτες. Οι οργανισμοί αυτοί παρέχουν στα *mega-clusters* εξειδικευμένο προσωπικό και δεξιότητες, τεχνογνωσία, επενδυτικά κεφάλαια, πληροφόρηση και υποδομές. Σε τελικό στάδιο τα *mega-clusters* μπορεί να συμπεριλαμβάνουν κυβερνητικές υπηρεσίες και νομοθετικά σώματα που επηρεάζουν σημαντικά τους συμμετέχοντες σε αυτά. Σημαντικό για τον καθορισμό ενός τέτοιου συνόλου παικτών είναι η ύπαρξη ισχυρών διασυνδέσεων μεταξύ εταιρειών, κλάδων και θεσμών είτε αυτές είναι οριζόντιες, είτε κάθετες, είτε θεσμικές.

Γεωγραφικά ένα *mega-cluster* μπορεί να εκτείνεται σε μία πόλη, μία περιφέρεια ή χώρα, αλλά ακόμα και να περιλαμβάνει ένα δίκτυο από χώρες. Τα επιχειρηματικά clusters ειδικώς, μπορούν να χαρακτηριστούν ως δίκτυα παραγωγής που αποτελούνται από στενά συνδεδεμένες και αλληλοεξαρτώμενες επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένων των προμηθευτών) σε μία αλυσίδα παραγωγής. Ένα επιχειρηματικό περιφερειακό cluster καταρχήν μπορεί να αναγνωριστεί από την ύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού παρόμοιων επιχειρήσεων. Το επόμενο βήμα είναι η αναγνώριση άλλων κλάδων που χρησιμοποιούν κοινά κανάλια ή που παράγουν συμπληρωματικά προϊόντα και υπηρεσίες. Άλλες διασυνδέσεις μπορούν να αναγνωριστούν από τη χρησιμοποίηση παρόμοιων εξειδικευμένων υλικών, ή τεχνολογιών ή άλλου είδους διασυνδέσεις μέσω των προμηθευτών.

Τέλος, η επικράτηση των *mega-clusters* στις εθνικές και περιφερειακές κυρίως οικονομίες δίνει έμφαση στη σημασία της τοποθεσίας για την απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Τα χαρακτηριστικά ενός τέτοιου, συνολικού συστήματος καινοτομίας συνδέονται άμεσα με τοπικά χαρακτηριστικά όπως πολιτισμικά ζητήματα, κανονισμοί, νομοθεσία κ.α., που ως ένα βαθμό ερμηνεύουν και τον περιορισμένο βαθμό διεθνοποίησης των καινοτομικών διεργασιών σε σύγκριση με τις υπόλοιπες δραστηριότητες των επιχειρήσεων.

Συγκρίνοντας τα επιμέρους είδη των mega-clusters και των πόλων ανάπτυξης διεθνώς διακρίνεται μια σειρά από κοινά χαρακτηριστικά και ταυτόχρονα προϋποθέσεις επιτυχίας, όπως:

- ύπαρξη κρίσιμης μάζας ΜΜΕ,
- ύπαρξη μίας ή περισσότερων καλά προσδιορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων,
- ύπαρξη υποδομών παραγωγής γνώσης και παροχής τεχνολογικών υπηρεσιών (πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, εργαστήρια, κλπ)
- ισχυρές διασυνδέσεις και δίκτυα συνεργασίας (κοινή έρευνα, ανταλλαγές προσωπικού, κοινές πατέντες, αγορά εξοπλισμού και μηχανημάτων, σχέσεις πελάτη-προμηθευτή ή κανάλια άλλων μορφών) τόσο μεταξύ των επιχειρήσεων, όσο και ανάμεσα στις επιχειρήσεις από τη μια πλευρά και τα πανεπιστήμια και τους τεχνολογικούς φορείς από την άλλη,
- ύπαρξη ισχυρής βάσης υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις
- ύπαρξη επιχειρηματικής, καινοτομικής και συνεργατικής κουλτούρας όχι μόνο στις επιχειρήσεις αλλά και στους τεχνολογικούς φορείς και τα πανεπιστήμια
- Ανεπτυγμένο κοινωνικό κεφάλαιο και διαδικασίες συλλογικής δράσης.
- ύπαρξη διάφορων μορφών επενδυτικού κεφαλαίου, νέα και καινοτομικά χρηματοοικονομικά εργαλεία.

Οι παραπάνω γενικοί άξονες εξειδικεύονται διεθνώς σε επιμέρους μέτρα όπως:

- Δημιουργία εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων (soft δράσεις) στις περιφέρειες.
- Δημιουργία ερευνητικών προγραμμάτων σε τοπικά ερευνητικά κέντρα και πανεπιστήμια που σχετίζονται άμεσα με τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται στα τοπικά/περιφερειακά mega-clusters.
- Υποστήριξη στη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών που αφορούν τους οργανισμούς του mega-cluster. Οι πληροφορίες αυτές μπορεί να έχουν σχέση με αγορές, τεχνολογίες, προμηθευτές, πηγές χρηματοδότησης, κ.α.
- Επενδύσεις σε προηγμένα και εξειδικευμένα δίκτυα μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και άλλες γενικές soft υποδομές.
- Εξάλειψη εμποδίων ανταγωνισμού και εξυπηρέτησης καινοτομικών πρωτοβουλιών των επιχειρήσεων,
- Αναδιοργάνωση δημόσιων υπηρεσιών με βάση τις ανάγκες των mega-clusters
- Προσπάθειες προσέλκυσης ξένων επενδύσεων με soft δράσεις
- Προώθηση εξαγωγών με κοινοπραξίες εταιρειών μάρκετινγκ, έρευνας αγοράς κτλ και με άξονα τα clusters

- Χρηματοδότηση ημερίδων με στόχο την καλύτερη πληροφόρηση και επικοινωνία των μελών του mega-clusters μεταξύ τους αλλά και τη διαφήμιση της "ταυτότητας" του "δικτύου" στο εξωτερικό .
- Δημιουργία και επέκταση βιομηχανικών και επιστημονικών πάρκων
- Χρηματοδότηση ανεξάρτητων ελέγχων, πιστοποίησης προϊόντων και αποτίμησης της αξίας των υπηρεσιών που προσφέρονται στα mega-clusters.

Οι ελληνικές περιφέρειες και οι Περιφερειακοί Πόλοι Καινοτομίας (ΠΠΚ)

Η ανάπτυξη βιομηχανικών mega-clusters και περιφερειακών πόλων δραστηριοτήτων έντασης γνώσης ή πόλων καινοτομίας, αποτελεί για την Ελλάδα ένα στοίχημα που μπορεί να κερδηθεί.

Από σειρά σχετικών μελετών των δράσεων, τη γενικότερη ελληνική βιβλιογραφία, αλλά και σημαντικό αριθμό μελετών προκύπτει ότι:

- σε επίπεδο ερευνητικών υποδομών των περιφερειών πράγματι δημιουργούνται νησίδες αριστείας και συγκέντρωση τεχνολογικών υπηρεσιών σε ορισμένες περιφέρειες.
- υπάρχει μια σαφή διαφοροποίηση ανάμεσα στις Περιφέρειες ως προς το βαθμό καινοτομικότητας των επιχειρήσεων τους με σημαντικότερες τις Περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας, της Κρήτης, της Κεντρικής Μακεδονίας, της Δυτικής Ελλάδας, της Ηπείρου, του Βόλου και της Πάτρας.

Εκτός από τους ορθούς στόχους και τα κατάλληλα μέτρα, για την επιτάχυνση της ανάπτυξης της καινοτομίας, της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικότητας βασισμένης στη "νέα οικονομία" στις περιφέρειες, χρειάζεται ένα σχέδιο / μια στρατηγική για την ανασυγκρότηση συνολικά του εθνικού και των περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας, τον εμπλουτισμό με νέους θεσμούς ενίσχυσης της συνέργιας μεταξύ της έρευνας και της βιομηχανίας, των ινστιτούτων/πανεπιστημίων και των επιχειρήσεων. Η περιφερειακή διάσταση μιας τέτοιας στρατηγικής που να λαμβάνει υπόψη τις προαναφερθείσες αδυναμίες και τις ανωτέρω διαπιστώσεις -όσον αφορά το τι χρειάζεται να γίνει-, είναι η δημιουργία μεγάλων περιφερειακών πόλων καινοτομίας/ανάπτυξης. Οι πόλοι αυτοί μπορούν να προωθήσουν, κατ' αρχάς, την ανάπτυξη συμπλεγμάτων νέας οικονομίας-οικονομίας της γνώσης στο σύνολο των τομέων της οικονομίας (τουρισμός, μεταφορές, υπηρεσίες, υπηρεσίες υγείας, ενέργεια, κ.α.), ανάλογα με το διακριτό περιφερειακό χαρακτήρα και την περιφερειακή εξειδίκευση / συγκριτικό πλεονέκτημα. Αφορούν επίσης, και δεν αποκλείουν, και τους "παραδοσιακούς κλάδους" τους οποίους, όπως διαπιστώνεται στην ελληνική περίπτωση όπου τέτοιοι κλάδοι συνιστούν ιστορικό συγκριτικό πλεονέκτημα, μπορούν να ενισχύουν.

Στη συγκρότηση τέτοιων Περιφερειακών Πόλων Καινοτομίας (ΠΠΚ) κεντρικό ρόλο μπορεί να έχει η δημιουργία ή η ενίσχυση υφισταμένων τεχνολογικών πάρκων ως πυρήνων για την οργανωμένη ανάπτυξη:

- *clusters* "νέας οικονομίας" μέσω spin-off MME επιχειρήσεων,

- ισχυρών, μεγάλων βιομηχανιών υψηλής τεχνολογίας (τηλεπικοινωνίες, υπολογιστές, ημιαγωγοί και άλλα ηλεκτρονικά, βιοτεχνολογία και ιατρικά εργαλεία κ.α.),
- υπηρεσιών έντασης-γνώσεων (πληροφορική, media, χρηματοοικονομικά, υπηρεσίες συμβούλων, ιατρικές υπηρεσίες κ.α.). Μέσα από τα τεχνολογικά-επιστημονικά πάρκα και γενικότερα τις νησίδες καινοτομικότητας και "νέας οικονομίας" μπορούν επίσης να αναπτυχθούν περαιτέρω και να διαδοθούν "τεχνολογίες" και τεχνικές ανάπτυξης καινοτομίας (creativity, benchmarking, BPR, ERP, ποιότητα TQC, JIT, κ.α.), καθώς και δημιουργηθούν ψηφιακοί χώροι καινοτομίας, εφαρμογών Internet και υπηρεσιών e-consulting, e-learning, e-training, e-business στις επιχειρήσεις.

Εν κατακλείδι, μέσα και δίπλα από τα επιστημονικά και τεχνολογικά πάρκα, μπορεί να προωθηθεί ένας ανταγωνιστικός περιφερειακός πόλος καινοτομίας με κεντρικούς δρώντες τα ερευνητικά εργαστήρια και ινστιτούτα των περιφερειακών πανεπιστημίων, τις καινοτόμες επιχειρήσεις μικρές και μεγάλες της "νέας οικονομίας" στην περιφέρεια, και τις υπηρεσίες παροχής υπηρεσιών παραγωγής των τεχνολογικών πάρκων αλλά και ανεξάρτητων επιχειρήσεων υπηρεσιών παραγωγής (σύμβουλοι, κτλ)

2.2. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

2.2.1. ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (ΜΕ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ)

Αντίστοιχα με τα επίπεδα ορισμού της ανταγωνιστικότητας υπάρχουν και επίπεδα αναφοράς των προσδιοριστικών της παραγόντων και συστήματα μέτρησης της. Συγκεκριμένα υπάρχουν τα διεθνή και τα εθνικά συστήματα ανταγωνιστικότητας, ενώ έχουν αναπτυχθεί Εκθέσεις που είτε χρησιμοποιούν είτε συγκρίνουν περιφέρειες (ή όπως θα δούμε στην περίπτωση των ΗΠΑ, Πολιτείες).

Από τα διεθνή συστήματα μέτρησης της ανταγωνιστικότητας διακρίνουμε τα συστήματα μέτρησης του World Economic Forum (WEF), και του Institute for Management and Development (IMD), τα έχουν ως βασικό στόχο να συγκρίνουν όσο το δυνατόν περισσότερες χώρες, με ίσως όχι και τόσο αυστηρά μεθοδολογικό τρόπο, αφού προσπαθούν να καλύψουν και να συγκρίνουν ένα ευρύ φάσμα εντελώς διαφορετικών οικονομιών. Απευθύνονται σαφώς σε μεγάλους επενδυτές και προσπαθούν να τους δώσουν την απαραίτητη πληροφόρηση για το που θα επενδύσουν με ασφάλεια, λιγότερο ρίσκο (από πλευράς εγχώριου επιχειρηματικού περιβάλλοντος και κυβερνητικής πολιτικής), και με περισσότερες πιθανότητες γρήγορης απόδοσης. Τα συστήματα αυτά ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για το “κλίμα” το οποίο επικρατεί σε κάθε χώρα, που προσπαθούν να προσεγγίσουν και με ποιοτικό τρόπο (opinion surveys).

Η παγκόσμια έκθεση ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Report, GCR) της Παγκόσμιας Διαβούλευσης για την Ανταγωνιστικότητα (World Economic Forum, WEF) αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά διεθνή συστήματα αξιολόγησης της ανταγωνιστικότητας. Η πιο πρόσφατη έκθεση του 2002 εστιάζεται σε δυο διακριτές συμπληρωματικές προσεγγίσεις για την αποτίμηση της ανταγωνιστικότητας σε οικονομικό επίπεδο. Η πρώτη υποστηρίζεται από τον καθηγητή Jeffrey D. Sachs¹ η οποία θεωρεί την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα σαν “το σύνολο των θεσμών και οικονομικών πολιτικών που μεσοπρόθεσμα υποστηρίζουν υψηλά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης” και ουσιαστικά μετράει τις μακροοικονομικές βάσεις για την επόμενη πενταετία. Τα παραπάνω αποτυπώνονται στον δείκτη ανάπτυξης της ανταγωνιστικότητας (Growth Competitiveness Index, GCI) όπως περιγράφεται αναλυτικά στη συνέχεια. Η δεύτερη προσέγγιση που αποτιμά τις υπάρχουσες συνθήκες, υποστηρίζεται από τον καθηγητή Michael E. Porter² και αποτυπώνεται στο δείκτη τρέχουσας ανταγωνιστικότητας ή μικροοικονομικό δείκτη ανταγωνιστικότητας (Current Competitiveness Index, CCI). Η βασική τους διαφορά είναι ότι ο Δείκτης Τρέχουσας Ανταγωνιστικότητας χρησιμοποιεί μικροοικονομικούς δείκτες για να μετρήσει το σύνολο των θεσμών, τη δομή των αγορών και τις οικονομικές πολιτικές που

¹ Professor, Columbia University

² Institute for Strategy and Competitiveness, Harvard Business School

υποστηρίζουν υψηλά επίπεδα οικονομικής ευημερίας. Με άλλα λόγια ο CCI αποτιμά το τρέχον παραγωγικό δυναμικό για τις 80 επιλεγέντες χώρες. Αντίθετα ο δείκτης ανάπτυξης της ανταγωνιστικότητας μετράει τη δυνατότητα μιας χώρας να διατηρήσει μια μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη και βασίζεται σε μακροοικονομικά μεγέθη.

Το μοντέλο του WEF είναι αυτό το οποίο στην πλειοψηφία του βασίζεται σε ποσοτικούς δείκτες (80%). Το υπόλοιπο 20% προέρχεται από έρευνα πεδίου που διεξάγει στις επιχειρήσεις με ενιαίο ερωτηματολόγιο. Η συλλογή ποιοτικών χαρακτηριστικών μέτρησης της ανταγωνιστικότητας τόσο για τον δείκτη Τρέχουσας Ανταγωνιστικότητας όσο και τον δείκτη Ανάπτυξης της Ανταγωνιστικότητας, βασίζεται σε ένα δείγμα επιχειρήσεων βάσει των οποίων καταρτίζεται η λεγόμενη 'έρευνα της γνώμης των στελεχών'. Η έρευνα αυτή μπορεί να βοηθά στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τις τρέχουσες οικονομικές συνθήκες και το περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν οι επιχειρήσεις εισάγοντας μέσα στην έκθεση της ανταγωνιστικότητας τις προσωπικές γνώσεις και εμπειρίες των στελεχών των επιχειρήσεων.

Το μοντέλο του IMD, σε σχέση με το WEF, βασίζεται περισσότερο σε ποιοτικούς δείκτες (47%), ενώ στοιχείο της υπεροχής του είναι η έμφαση που δίνει στην επαναληψιμότητα της μελέτης, ώστε να δημιουργήσει μία αντίστοιχη χρονολογική σειρά με τα αποτελέσματά του. Δίνεται η εντύπωση της απλής παράθεσης στοιχείων, αλλά ταυτόχρονα φαίνεται να εμφανίζει μια μεγαλύτερη αυστηρότητα στη μεθοδολογία του. Για τη μέτρηση της ανταγωνιστικότητας χρησιμοποιούνται συνολικά 249 δείκτες οι οποίοι ομαδοποιούνται σε 8 προσδιοριστικούς παράγοντες (input factors) ως εξής: εγχώρια οικονομία, διεθνοποίηση, κυβέρνηση, χρηματοδότηση, υποδομές, διοίκηση, επιστήμη και τεχνολογία, άνθρωποι. Η εξαρτημένη μεταβλητή είναι το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ως δείκτης ευημερίας (αποτελέσματος ή εκροής της ανταγωνιστικότητας).

Τα διεθνή συστήματα συμπληρώνονται από τα συστήματα οργανισμών όπως του ΟΟΣΑ, της UNIDO καθώς και της ΕΕ τα οποία απευθύνονται κυρίως στις χώρες-μέλη. Τα συστήματα αυτά, έχουν ως αντικειμενικό στόχο τη σύγκριση των χωρών-μελών, έτσι ώστε όχι μόνο να αξιολογούν τη θέση τους ως προς τους παγκόσμιους ανταγωνιστές, αλλά να μπορούν να συγκρίνουν τα αποτελέσματα των πολιτικών τους (όπως για παράδειγμα η μέθοδος ανοικτού συντονισμού) ή να αποτυπώνουν την πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών (διαρθρωτικοί δείκτες, Best) σε επιμέρους περιοχές ή ως προς την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων.

Συμπεραίνοντας, το κάθε σύστημα, και σύμφωνα με τις χώρες που επιλέγονται σαν βάση σύγκρισης, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων, για την ενίσχυση τομέων της οικονομίας που υστερούν αλλά και την λήψη κατάλληλων μέτρων πολιτικής.

2.2.2. ΕΘΝΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η αδυναμία των διεθνών συστημάτων να καλύψουν τις εθνικές περιφερειακές και πολιτικές ιδιαιτερότητες οδήγησαν αρκετές χώρες εντός και εκτός της Ε.Ε. στη δημιουργία Εθνικών Συστημάτων μέτρησης της ανταγωνιστικότητας (Μ. Βρετανία, Ιρλανδία, Ολλανδία, Ην. Πολιτείες). Στη συνέχεια αναλύονται τα σημαντικότερα εθνικά συστήματα συγκριτικής αξιολόγησης τα οποία έχουν ως βασικό σκοπό την αξιολόγηση των επιδόσεων της υπό εξέταση χώρας που αναφέρονται τονίζοντας ιδιαίτερα πλεονεκτήματα / μειονεκτήματα ενώ σε

αρκετές περιπτώσεις η σύγκριση γίνεται με την επιλογή συγκεκριμένων χωρών που θεωρούνται ανταγωνιστικές ή ανάλογης οικονομικής ισχύος.

Τα εθνικά συστήματα μέτρησης της ανταγωνιστικότητας έχουν σαφώς διαφορετικό προσανατολισμό από τα διεθνή συστήματα. Εστιάζοντας στη χώρα τους και στη συγκριτική αξιολόγηση με τις ανταγωνίστριες χώρες, δεν ενδιαφέρονται τόσο για την “αποκρυπτογράφηση” του εγχώριου επιχειρηματικού κλίματος, γι αυτό και δεν αναζητούν την πληροφόρηση σε ποιοτικούς δείκτες, αλλά στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό σε ποσοτικούς στατιστικούς δείκτες, εύκολα προσβάσιμους σε διεθνείς πηγές και οργανισμούς.

Συγκεκριμένα:

Το *Ολλανδικό σύστημα* χρησιμοποιεί, σε αναλογία, πάνω από το 75% ποσοτικούς δείκτες, συγκρίνει τις εθνικές επιδόσεις με ένα μικρό, διαχειρίσιμο σύνολο από γειτονικές κυρίως χώρες, αναπτύσσοντας ένα σύστημα με λογικότερο αριθμό δεικτών σε σχέση με τα παγκόσμια συστήματα. Η μεθοδολογία του είναι απλή, καθώς επεξεργάζεται περισσότερο ποσοτικούς δείκτες και δεν προβάλλουν σε καμία περίπτωση μια συνολική κατάταξη των χωρών, αλλά αντίθετα βασίζει τα συμπεράσματά του στις επιμέρους (ανά δείκτη) συγκρίσεις. Το Ολλανδικό σύστημα πάντως είναι αρκετά περιγραφικό, διανθίζοντας την ανάλυσή του με πλήθος επικουρικών στοιχείων και άλλων στοιχείων ώστε να καταλήξει σε συμπέρασμα πολιτικής, χωρίς να εστιάζει σε τυπολατρική αποτίμηση των δεικτών.

Το *Ιρλανδικό σύστημα* αποτελεί μία εξαιρετική προσπάθεια που προσεγγίζει τις αναλύσεις των παγκόσμιων συστημάτων, βασιζόμενο μάλιστα σε ποσοτικούς δείκτες. Χρησιμοποιεί καταρχήν πολύ μεγαλύτερο αριθμό χωρών συγκρινόμενο με τις άλλες εθνικές μελέτες (όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ), επιχειρώντας όχι μία συνολική κατάταξη των χωρών, αλλά μία ανά δείκτη κατάταξη, βοηθώντας τους φορείς διαμόρφωσης και άσκησης πολιτικής να κατανοήσουν ποιες είναι οι περιοχές εκείνες που χρειάζονται περαιτέρω ενίσχυση.

Το *Βρετανικό σύστημα* του (dti) ειδικά στη δεύτερη έκδοση του 2002 έχει αρκετές ομοιότητες με το Ιρλανδικό και μια από τις βασικές αρετές του είναι η απλότητά του γεγονός που καθιστά εφικτή την επαναληψιμότητα της έρευνας σε ετήσια βάση. Για την ευκολία της παρουσίασης οι δείκτες ταξινομούνται σε 4 μεγάλες κατηγορίες, ξεκινώντας από το επιχειρηματικό περιβάλλον και τις εισροές πόρων μέχρι την διαδικασία της καινοτομίας και τα αποτελέσματά της.

2.2.3.ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Το εθνικό μοντέλο μέτρησης της ανταγωνιστικότητας που υιοθετήθηκε από το ΕΣΑΑ διακρίνεται από την απλότητα υπολογισμού που εξασφαλίζει την ετήσια επαναληψιμότητα του, από την ‘πληροφοριακή’ του ικανότητα, αλλά και την σύνθεσή του από τους δείκτες εκείνους που αποτυπώνουν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της Ελληνικής οικονομίας. Η Ελληνική οικονομία διαφοροποιείται από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής στο ποσοστό εξάρτησης από τη γεωργία, τον τουρισμό, και την καινοτομία. Με αυτό το σκεπτικό, ορισμένοι δείκτες, όπως ‘παραγωγή νέων τεχνολογιών και καινοτομίας’ ή ‘τεχνολογιών αιχμής στις τηλεπικοινωνίες’ δεν μπορούν να μετρηθούν στην Ελληνική πραγματικότητα, και σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να τους αποδοθεί η ίδια βαρύτητα. Όμως η πρώτη Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα

(ΥΓΙΑΝ, 2003) δεν συμπεριέλαβε στην ανάλυση της περιφερειακά στοιχεία, ούτε έγινε προσπάθεια ανάλυσης των δεικτών ανά περιφέρεια.

Σύμφωνα με το Ελληνικό Σύστημα Μέτρησης της Ανταγωνιστικότητας (ΕΣΜΑ), του ΕΣΑΑ, η διαδικασία προαγωγής της ανταγωνιστικότητας μπορεί να θεωρηθεί σαν μια διαδικασία εισροών και εκροών, δομημένη σ' ένα ισορροπημένο πλαίσιο παραγόντων βιώσιμης ανάπτυξης. Οι βασικοί άξονες του Ελληνικού Μοντέλου συνοψίζονται σε 5 γενικές κατηγορίες: 4 κατηγορίες εισροών και 1 κατηγορία εκροών. Συγκεκριμένα:

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ: ΟΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Το οικονομικό περιβάλλον, αξιολογείται από 3 υποκατηγορίες δεικτών: τις τιμές και τα κόστη (που χωρίζονται σε κόστος εργασίας και κόστος εισροών), την οικονομική πολιτική και το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των αγορών (που εξετάζονται ως προς τη σταθερότητα και την εμπιστοσύνη), την ύπαρξη ανταγωνιστικών αγορών (όπως αντανακλώνται στις αγορές εργασίας και κεφαλαίου), και την ολοκλήρωση των εγχώριων αγορών με τις διεθνείς αγορές μέσω διεθνούς εμπορίου και ξένων άμεσων επενδύσεων.

Η Κοινωνική Συνοχή αξιολογείται από 4 υποκατηγορίες δεικτών: την εκπαίδευση και τις δεξιότητες των εργαζομένων, την μετάβαση στην κοινωνία της πληροφορίας, τις συγκοινωνιακές υποδομές, καθώς και άλλους δείκτες συνοχής (όπως περιφερειακή συνοχή, μακροχρόνια ανεργία, φτώχεια). Η σχέση της ανταγωνιστικότητας με την κοινωνική συνοχή είναι αμφίδρομη και οι παραπάνω παράγοντες δημιουργούν προϋποθέσεις ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας.

Η περιβαλλοντική προστασία και αναβάθμιση αξιολογείται από 6 περιβαλλοντικούς δείκτες που μετρούν την ποιότητα ζωής των πολιτών (τα καταναλωτικά πρότυπα, τις προστατευόμενες περιοχές φυσικού περιβάλλοντος, τις εκπομπές ρύπων του φαινομένου του θερμοκηπίου, κ.ά). Η περιβαλλοντική προστασία και αναβάθμιση αποτελεί προϋπόθεση ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας, ιδιαίτερα στη διαδικασία μετάβασης προς την οικονομία της γνώσης και δημιουργίας εναλλακτικών, βιώσιμων δραστηριοτήτων.

Η Παραγωγικότητα. Η διαρκής βελτίωση της παραγωγικότητας ουσιαστικά λειτουργεί ως «καταλύτης» που επιτρέπει την μετουσίωση όλων των προηγούμενων συνιστωσών της ανταγωνιστικότητας σε ένα υψηλότερο βιοτικό επίπεδο. Ως εκ τούτου, η παραγωγικότητα αποτελεί τον πιο σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα ευημερίας. Η παραγωγικότητα επιτυγχάνεται μέσω της έρευνας και της τεχνολογίας, ενισχύεται από τη διαδικασία της καινοτομίας, και από την επιχειρηματικότητα. Η παραγωγικότητα βελτιώνεται εξαιτίας της μεταβολής πολλών άλλων παραγόντων (πολυπαραγωγικότητα) που είναι δύσκολο να απομονωθούν και να μετρηθούν (όπως οι θεσμοί, μη τεχνολογικοί παράγοντες, οργάνωση και διοίκηση, ποιότητα, κλπ). Αξιολογείται από 3 υποκατηγορίες δεικτών: την έρευνα, την τεχνολογία και την καινοτομία, την επιχειρηματικότητα και την παραγωγικότητα.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΔΟΣΗΣ: ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Αποτελέσματα. Η βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης έχει ως αντικειμενικό και απώτερο σκοπό την επίτευξη ενός υψηλότερου βιοτικού επιπέδου. Αυτό αποτυπώνεται σε δείκτες συνολικής επίδοσης τόσο σε μακροοικονομικό όσο και σε μικροοικονομικό επίπεδο. Βασικό ποσοτικό μέτρο της ποιότητας ζωής είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και ιδιαίτερα η μεταβολή του σε σχέση με τα προηγούμενα έτη καθώς επίσης η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Επίσης, ο δείκτης κόστους ζωής αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο προσδιορισμού του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής.

Τρόπος παρουσίασης των αποτελεσμάτων του ΕΣΜΑ

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων του ΕΣΜΑ ακολουθεί τη διάρθρωση της παρουσίασης των βασικών αξόνων και επιμέρους δεικτών. Πιο συγκεκριμένα για κάθε επιμέρους δείκτη των 4 αξόνων εισροών και του άξονα εκροών – αποτελεσμάτων, ακολουθείται η παρακάτω ποσοτική και ποιοτική αποτίμηση:

1. **Σημαντικότητα του χρησιμοποιούμενου δείκτη:** Σκοπός της ενότητας αυτής είναι να δώσει μια σύντομη περιγραφή του δείκτη και να καταδείξει το βαθμό σημαντικότητας και διασύνδεσης του με την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.
2. **Θέση της χώρας σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες και το μέσο όρο της Ε.Ε.:** Η ενότητα αυτή παρουσιάζει συγκριτικά σε μια διαγραμματική απεικόνιση την επίδοση (σκορ) της Ελλάδας σε σχέση με τις υπό σύγκριση ανταγωνίστριες χώρες. Η διαγραμματική απεικόνιση θα είναι τύπου *bar chart* και θα περιέχει τις επιλεχθέντες χώρες σε μια κλίμακα κατάταξης καθώς και το μέσο όρο της Ε.Ε.
3. **Αποτίμηση των αποτελεσμάτων:** Η ερμηνεία των αποτελεσμάτων επισημαίνει κινδύνους ή να υποδείξει εν συντομία προτεινόμενες δράσεις για τη βελτίωση της επίδοσης στο συγκεκριμένο τομέα.

2.2.4. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Τα συστήματα που μετρούν και αξιολογούν την ανταγωνιστικότητα των περιφερειών χρησιμοποιούνται κυρίως για διαπεριφερειακές συγκρίσεις σε όρους εισροών και προσδιοριστικών παραγόντων της χωρικής ανταγωνιστικότητας ή εκροών και επιπέδων εισοδήματος, προστιθέμενης αξίας ή γενικότερα ευημερίας. Υπάρχουν και εδώ σημαντικές διαφορές ως προς την προσέγγιση αλλά και τη μέτρηση των περιφερειών ενώ θα πρέπει να αναφερθούν οι προσπάθειες που γίνονται από τον ΟΟΣΑ και την ΕΕ για την εναρμόνιση των μεθόδων και των δεικτών προκειμένου να είναι δυνατή η σύγκριση μιας περιφέρειας με άλλες περιφέρειες σε διεθνές επίπεδο.

Βασικό εργαλείο είναι η συγκριτική αξιολόγηση (benchmarking των εισροών και εκροών ή ενός σταθμισμένου δείκτη) των περιφερειών μιας χώρας. Το benchmarking είναι ένα εργαλείο για τη σύγκριση μιας περιφέρειας ως προς αντίστοιχες (γειτονικές ή ανταγωνιστικές). Οι μελέτες αυτές προσδιορίζουν βασικές λειτουργίες ή εισροές, τις κατηγοριοποιούν και τις μετρούν, και συγκρίνουν την επίδοση μιας περιφέρειας σε σχέση με την περιφέρεια που έχει τις καλύτερες επιδόσεις ή με τις άλλες περιφέρειες μιας χώρας, Ένωσης χωρών (ΕΕ), ή Πολιτειών (ΗΠΑ).

Μια τέτοια προσπάθεια έγινε και στην Δεύτερη Έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή της ΕΕ. Στην Έκθεση, που επικεντρώνεται στην οικονομική και κοινωνική συνοχή των περιφερειών, προσδιορίζονται και εξετάζονται οι προσδιοριστικοί παράγοντες της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών της ΕΕ χωρίς να γίνεται κάποια προσπάθεια

δημιουργίας ενός συνθετικού δείκτη ανταγωνιστικότητας ή ανάπτυξης. Η Έκθεση διαπιστώνει ότι οι περιφέρειες βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης ενώ χαρακτηρίζονται από διαφορετικές οικονομικο-κοινωνικές δομές που ενδεχομένως μπορούν να τις κατατάξουν σε συγκεκριμένες κατηγορίες. Συνεπώς οι προσδιοριστικοί παράγοντες μιας περιφέρειας θα διαφέρουν από τη μια κατηγορία περιφερειών στην άλλη. Παρόλα αυτά, η Έκθεση συμπεραίνει υπάρχουν μερικοί βασικοί παράγοντες που έχουν καθολική επίδραση στην ανταγωνιστικότητα των περιφερειών:

- Επίπεδα απασχόλησης και παραγωγικότητας
- Κλαδική εξειδίκευση και συγκέντρωση της απασχόλησης σε κλάδους οικονομικής δραστηριότητας (τα μεγαλύτερα επίπεδα παραγωγικότητας εντοπίζονται στον επιχειρηματικό και χρηματοοικονομικό τομέα ενώ, αντίθετα, στη γεωργία η παραγωγικότητα παραμένει στο ήμισυ του μέσου όρου όλων των άλλων κλάδων).
- Δημογραφικές μεταβολές όπως μετανάστευση σε άλλες περιφέρειες και η ύπαρξη γηρασμένου πληθυσμού έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα μιας περιοχής (και το αντίθετο ισχύει).
- Οι ξένες επενδύσεις εκφρασμένες ως ποσοστό της δημιουργίας ακαθάριστης αξίας κεφαλαίου έχουν θετική επίδραση.
- Θετική επίδραση έχουν και οι επενδύσεις στην οικονομία της γνώσης (έρευνα και ανάπτυξη, εκπαίδευση και τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, περισσότερο από τις επενδύσεις σε πάγια).
- Περιφέρειες με υποδομές. Η ύπαρξη υποδομών έχει θετική επίδραση στην ανταγωνιστικότητα αν και σε αρκετές περιοχές οι βασικές υποδομές μπορεί να μην είναι και τόσο χρήσιμες (σχετική βαρύτητα ανάλογα με την δραστηριότητα).
- Ποιότητα της εκπαίδευσης
- Καινοτομία έρευνα και ανάπτυξη.

Σε μια αντίστοιχη προσπάθεια σε εθνικό επίπεδο, το Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας DTI εκδίδει σε περιοδική βάση τους Περιφερειακούς Ανταγωνιστικούς Δείκτες (DTI, 1998). Αντικειμενικός σκοπός είναι η παράθεση στατιστικών πληροφοριών σχετικών με την ανταγωνιστικότητα των περιοχών του Ηνωμένου Βασιλείου. Η διαπεριφερειακή σύγκριση γίνεται σε όρους ανταγωνιστικών επιδόσεων (εισόδημα, απασχόληση) παρά προσδιοριστικών παραγόντων που είναι και το βασικό αντικείμενο ενδιαφέροντος για την άσκηση της περιφερειακής πολιτικής. Οι περιφερειακοί δείκτες (RCIs) διαιρούνται σε πέντε μεγάλες κατηγορίες:

- Συνολική ανταγωνιστικότητα (προσεγγίζεται ως κατά κεφαλήν περιφερειακό ΑΕΠ, διαθέσιμο οικογενειακό εισόδημα ανά κάτοικο, παραγωγικότητα της εργασίας, επιδοτήσεις εισοδήματος, και εξαγωγές).
- Αγορά εργασίας
- Εκπαίδευση και κατάρτιση

- Κεφάλαιο
- Γη και υποδομές

Σε μια μελέτη benchmarking ο Οργανισμός Ανάπτυξης της Ουαλίας, (Welsh Development Agency σε συνεργασία με την Barkleys Bank PLC) δημοσίευσαν μια Έκθεση (Competing in the World in 2002) όπου σύγκρινε την περιοχή της Ουαλίας με 15 ανταγωνιστικές περιοχές του κόσμου (μεταξύ των οποίων 10 ευρωπαϊκές). Παρά τις δυσκολίες στην αναζήτηση και εναρμόνιση στοιχείων η Έκθεση, με τη χρήση πρωτογενούς και δευτερογενούς έρευνας κατέληξε στο ότι μόνο ένας μικρός αριθμός αυθεντικών προσδιοριστικών παραγόντων βρίσκεται πίσω από την ανταγωνιστικότητα κάθε περιοχής:

- Εξωστρέφεια της τοπικής οικονομίας (εμπόριο και επενδύσεις).
- Εξειδίκευση κυρίως στη βάση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων από τις επιχειρήσεις
- Πλεονεκτήματα της περιφέρειας που στηρίζονται στην κυβέρνηση και την τοπική κουλτούρα
- Επικέντρωση και συνεργασία του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα στην ανάπτυξη ενός περιορισμένου φάσματος οικονομικών δραστηριοτήτων βασισμένων στην ύπαρξη ενδογενών πλεονεκτημάτων, πόρων και ικανοτήτων.

Μια αντίστοιχη Έκθεση Benchmarking έγινε με πρωτοβουλία της τοπικής κυβέρνησης της περιφέρειας East and West Midlands το 1997, όπου σύγκρινε την περιοχή αυτή με άλλες περιοχές της Ευρώπης προκειμένου να αντλήσει συμπεράσματα για τους προσδιοριστικούς παράγοντες της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών. Χρησιμοποιήθηκε ένα πολυπαραγοντικό μοντέλο 55 δεικτών που διαχωρίζονται σε δείκτες εισροών – εκροών. Η Έκθεση κατέδειξε ότι η περιφερειακή ανταγωνιστικότητα εξαρτάται από παράγοντες όπως:

- Εκπαίδευση και δεξιότητες
- Καινοτομική δραστηριότητα και ερευνητικές υποδομές
- Επενδύσεις των επιχειρήσεων σε πάγιο και ανθρώπινο κεφάλαιο
- Συγκέντρωση της απασχόλησης σε δραστηριότητες υψηλής προστιθέμενης αξίας
- Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και του χρηματοπιστωτικού τομέα.
- Ξένες άμεσες επενδύσεις, εξωστρέφεια.

Στις ΗΠΑ, το Beacon Hill Institute του Πανεπιστημίου Suffolk δημοσίευσε το 2001 το State Competitiveness Report, η πρώτη Έκθεση που επιχειρεί να μετρήσει δια-πολιτικές διαφορές στην ανταγωνιστικότητα των ΗΠΑ. Θεωρούμε την Έκθεση αυτή σημαντική που ενδεχομένως με κάποιες προσαρμογές θα μπορούσε να αποτελέσει ένα οδηγό και για την Πρώτη Ελληνική Έκθεση για την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα. Η Έκθεση χρησιμοποιεί δύο κυρίως δείκτες. Ο πρώτος δείκτης, State Competitiveness Indicators Index, χρησιμοποιείται προκειμένου να απαντήσει στο «πόσο ανταγωνιστική» είναι μια πολιτεία. Ο

δείκτης αυτός προκύπτει από 9 κατηγοριοποιήσεις δεκάδων «αντικειμενικών» δεικτών, δηλαδή δεικτών που βασίζονται σε ποσοτικές πληροφορίες. Στη συνέχεια βαθμολογούνται οι 50 Πολιτείες ανάλογα με την επίδοση τους στο συγκεκριμένο δείκτη, από την πιο ανταγωνιστική (rank 1) στην λιγότερο ανταγωνιστική (rank 50). Ο δεύτερος δείκτης έρχεται να απαντήσει σε υποκειμενική ερώτηση για την ανταγωνιστικότητα μιας Πολιτείας (Massachusetts) και να την συγκρίνει με άλλες επτά. Ενδιαφέρον είναι οι αποκλίσεις της «υποκειμενικής» από την «αντικειμενική» ανταγωνιστικότητα των Πολιτειών.

Η Έκθεση στηρίζεται σε 9 υποκατηγορίες όπως παρουσιάζονται στη συνέχεια:

- **Κυβέρνηση και δημοσιονομική πολιτική.** Χαλαρή δημοσιονομική πολιτική και υψηλά ποσοστά φορολόγησης καθιστούν μια Πολιτεία λιγότερο ελκυστική στις επιχειρήσεις.
- **Θεσμοί και ασφάλεια.** Μια Πολιτεία θα είναι περισσότερο ελκυστική στις επιχειρήσεις εάν το θεσμικό πλαίσιο είναι ευνοϊκό, εάν υπάρχει εμπιστοσύνη στους δημόσιους υπαλλήλους, εάν η επιβάρυνση εξαιτίας του κανονιστικού πλαισίου είναι μικρή στις επιχειρήσεις και η εγκληματικότητα χαμηλή.
- **Υποδομές.** Μετρούν την ευκολία των μετακινήσεων. Η ύπαρξη τηλεφωνικού δικτύου, η δυνατότητα πρόσβασης στο Internet, οι δρόμοι, τα τρένα και οι λοιπές συγκοινωνιακές υποδομές.
- **Ανθρώπινοι πόροι.** Πόσο υψηλά είναι τα ποσοστά απασχόλησης; Ποιό είναι το μορφωτικό επίπεδο και η κατάρτιση των εργαζομένων σε συνδυασμό με το κόστος εργασίας; Ποιές είναι οι ευκαιρίες για εκπαίδευση και κατάρτιση, και ποιό το επίπεδο της υγείας του πληθυσμού της Πολιτείας;
- **Τεχνολογία.** Εξετάζεται η δημιουργίας και εφαρμογή της τεχνολογίας: χρηματοδότηση έρευνας, πατέντες, το ποσοστό των επιστημόνων και τεχνικών στο εργατικό δυναμικό, η έκταση της συνεργασίας με πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα και η ύπαρξη επιχειρήσεων εντάσεως γνώσης.
- **Χρηματοδότηση.** Η δυνατότητα χρηματοδότησης τόσο των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων όσο και των εν δυνάμει επιχειρηματιών από το χρηματοπιστωτικό σύστημα.
- **Άνοιγμα των αγορών - εξωστρέφεια.** Η έκθεση στον ανταγωνισμό και το εμπόριο ως μοχλός πίεσης για τη βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων.
- **Εγχώριος ανταγωνισμός.** Η δυνατότητα εισόδου και εξόδου από την οικονομική δραστηριότητα των επιχειρήσεων. Υψηλά ποσοστά εισόδου σηματοδοτούν την ύπαρξη ενός ανταγωνιστικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.
- **Περιβαλλοντική πολιτική.** Η περιβαλλοντική προστασία και αναβάθμιση αποτελεί προϋπόθεση ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας, ιδιαίτερα στη διαδικασία μετάβασης προς την οικονομία της γνώσης και δημιουργίας εναλλακτικών, βιώσιμων δραστηριοτήτων. Θα πρέπει όμως να υπάρχει κάποια ισορροπία στα περιβαλλοντικά πρότυπα και περιορισμούς στις επιχειρήσεις.

Στη συνέχεια υπολογίζεται ο συνολικός δείκτης, State Competitiveness Indicators Index, ως απλός μέσος των 9 προαναφερομένων υποδεικτών. Το βασικό εργαλείο της ταξινόμησης είναι η κανονικοποιημένη τιμή των κριτηρίων (μέση τιμή 5, ελάχιστη 0, μέγιστη 10, τυπική απόκλιση 1). Το πρώτο βήμα είναι η συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών μεταβλητών από κάθε Πολιτεία (opinion survey), δεύτερο βήμα ο υπολογισμός της 'τυποποιημένης' τιμής για κάθε κριτήριο βάσει των διαθέσιμων σε κάθε περίπτωση δεδομένων και η κατάρτιση των υποδεικτών και τέλος η κατασκευή του συνολικού δείκτη. Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η κατάταξη για τις ΗΠΑ το 1991.

Table A											
BHI State Competitiveness Indicators Index and Subindexes											
	Overall index and rank in 2001		Subindexes, rank in 2001								
	Overall Index	Overall Rank	Gov. & fiscal policy	Institutions	Infra-structure	Human resources	Tech-nology	Finance	Open-ness	Domestic compe-tition	Environ-mental policy
Delaware	7.22	1	5	19	11	28	4	2	6	11	30
Massachusetts	6.78	2	47	10	36	1	1	1	13	34	41
Wyoming	6.68	3	2	7	5	20	34	18	10	2	5
Washington	6.48	4	48	24	17	24	13	29	3	1	1
Vermont	6.43	5	25	3	22	2	7	39	2	16	39
Colorado	6.41	6	21	18	3	9	5	10	37	4	15
New Hampshire	6.33	7	9	4	4	3	10	13	34	8	46
Connecticut	6.18	8	41	8	20	7	2	3	18	21	42
Minnesota	5.95	9	29	6	7	4	12	7	25	39	10
California	5.83	10	28	14	33	21	8	5	9	10	38
Utah	5.79	11	15	16	2	6	11	14	26	12	48
Idaho	5.73	12	35	1	16	38	23	47	33	3	3
Oregon	5.72	13	39	15	6	19	22	46	8	9	4
Virginia	5.62	14	6	20	23	12	20	15	27	28	18
Nebraska	5.55	15	11	23	15	5	31	12	44	32	7
Iowa	5.43	16	23	5	9	8	26	22	36	50	17
South Dakota	5.37	17	8	21	21	11	29	11	50	31	23
Wisconsin	5.32	18	14	11	24	15	25	24	31	37	6
Maine	5.31	19	31	9	13	18	33	33	29	7	37
Maryland	5.22	20	20	42	35	16	3	9	47	15	29
North Dakota	5.22	21	46	2	14	13	36	19	41	26	16
Alaska	5.20	22	1	34	1	46	48	50	1	13	50
Kansas	5.18	23	34	27	12	14	15	23	28	24	25
Missouri	5.10	24	10	38	18	17	28	26	42	25	21
Rhode Island	4.91	25	33	33	26	10	6	38	43	17	44
Michigan	4.87	26	16	31	27	31	17	31	7	48	31
Indiana	4.82	27	18	25	30	33	32	34	12	40	11
North Carolina	4.79	28	3	49	37	36	19	17	19	23	28
New Jersey	4.79	29	36	12	40	22	16	8	20	20	43
Tennessee	4.72	30	7	37	32	37	40	20	22	27	9
Montana	4.72	31	37	30	10	34	35	43	49	5	32
Ohio	4.69	32	38	17	29	26	24	16	16	49	27
Texas	4.67	33	13	47	38	35	27	25	5	36	22
New York	4.59	34	50	13	48	25	9	4	21	22	45
Georgia	4.52	35	4	46	44	40	37	28	23	18	26
Florida	4.45	36	26	40	34	29	42	27	32	14	33
Pennsylvania	4.43	37	43	22	28	32	14	21	38	42	35
Kentucky	4.37	38	24	28	31	44	44	32	11	46	2
Illinois	4.30	39	40	35	47	27	21	6	14	44	34
South Carolina	4.21	40	12	39	43	41	41	44	15	29	12
Arizona	4.17	41	27	44	25	30	30	48	17	30	40
New Mexico	3.98	42	22	48	41	43	18	49	24	19	36
Hawaii	3.94	43	45	26	8	23	43	41	39	38	47
Oklahoma	3.82	44	32	36	45	39	39	40	45	33	8
Alabama	3.82	45	17	43	42	47	38	35	30	41	13
Nevada	3.65	46	44	32	19	42	49	45	40	6	49
Arkansas	3.42	47	19	29	49	45	50	30	46	45	20
Louisiana	3.34	48	42	50	46	48	45	36	4	47	24
West Virginia	3.11	49	49	41	39	50	46	37	35	35	14
Mississippi	2.83	50	30	45	50	49	47	42	48	43	19

2.3.**ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ****2.3.1. ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΗΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΤΗΤΑΣ**

Η μέτρηση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών καθίσταται δυνατή εφόσον τα διαθέσιμα στοιχεία έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά που να επιτρέπουν τις σχετικές συγκρίσεις, τόσο για το εσωτερικό της κάθε περιφέρειας, όσο και για την ανταγωνιστικότητα μεταξύ των περιφερειών. Ακόμη, θα πρέπει να είναι διαθέσιμα σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα, καθώς επίσης και οι επιμέρους μετρήσεις τους (εφόσον δεν γίνονται από κρατικές υπηρεσίες, αλλά από περιφερειακές ή τοπικές) να ακολουθούν την ίδια λογική, ώστε να μην εμφανίζονται διαφοροποιήσεις που θα επηρεάζουν τα επαγόμενα συμπεράσματα. Παράλληλα, θα πρέπει τα διαθέσιμα στοιχεία να μπορούν να αποτελέσουν και μετρήσιμους δείκτες για την παρακολούθηση της επίτευξης των αναπτυξιακών στόχων που τίθενται σε κάθε προγραμματική περίοδο, ώστε να είναι δυνατή και η επισήμανση των επιτυχημένων παρεμβάσεων, αλλά και η έγκαιρη αναπροσαρμογή των αναπτυξιακών πολιτικών όταν αυτές δεν επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Επίσης, τα χρησιμοποιούμενα στοιχεία θα πρέπει να επιτρέπουν και τις συγκρίσεις των ελληνικών περιφερειών με τις ευρωπαϊκές περιφέρειες, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της αναπτυξιακής πολιτικής σχεδιάζεται και υλοποιείται μέσω των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων, γεγονός που πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα.

Παρακάτω γίνεται μια προσπάθεια να εκτιμηθεί το κατά πόσον οι αναφερόμενοι, στην Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής Οικονομίας του 2003, σχετικοί δείκτες για την μέτρηση της ανταγωνιστικότητας μπορεί να έχουν εφαρμογή σε περιφερειακό επίπεδο. Οι δυνατότητες εφαρμογής έχουν να κάνουν τόσο με την διαθεσιμότητά τους, εάν δηλαδή συλλέγονται στοιχεία σε περιφερειακό επίπεδο και επίσης εάν αυτά είναι προσβάσιμα, όσο και με το εάν υπάρχει περιφερειακή διαφοροποίηση για κάθε δείκτη. Επίσης, ερευνάται η πιθανότητα τα στοιχεία να μην είναι ομοιόμορφα σε κάθε περιφέρεια, γεγονός που προκύπτει κυρίως από τον τρόπο συλλογής, και ακόμη η χρονική διαθεσιμότητα των στοιχείων, με βάση τις πηγές προέλευσής τους.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΤΗΣΙΑ ΈΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ 2003**Τιμές και Κόστη: Κόστος Εργασίας**

Ωριαία κόστη εργασίας

Θεωρητικά το κόστος εργασίας είναι το ίδιο (ανά κλάδο) για κάθε περιφέρεια βάση των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας. Εάν υπάρχει περιφερειακή διαφοροποίηση θα πρέπει να καταγράφεται στις κατά τόπους Επιθεωρήσεις Εργασίας. Σε γενικές γραμμές το στοιχείο αυτό δεν προσφέρεται για διαπεριφερειακές συγκρίσεις.

Τιμές και Κόστη: Κόστη και Τιμές Εισροών

Κόστος τηλεπικοινωνιών (εθνικές και τοπικές κλήσεις)

Το κόστος αυτό δεν έχει διαφοροποίηση ανά περιφέρεια. Η διαφοροποίηση προκύπτει από τις ανάγκες σε τοπικά ή υπεραστικά τηλέφωνα. Ο δείκτης αυτός επίσης δεν προσφέρεται για διαπεριφερειακές συγκρίσεις.

Τιμές και Κόστη: Κόστη και Τιμές Εισροών

Τιμές ρεύματος για βιομηχανική χρήση (€/Kwh)

Δεν υπάρχουν περιφερειακές διαφοροποιήσεις καθώς υπάρχει παρόμοια τιμολογιακή πολιτική σε όλη τη χώρα, εκτός ίσως από ειδικές περιπτώσεις μεγάλων καταναλωτών. Ο δείκτης αυτός επίσης δεν προσφέρεται για διαπεριφερειακές συγκρίσεις.

Τιμές και Κόστη: Κόστη και Τιμές Εισροών

Τιμές πετρελαίου κίνησης

Στις τιμές πετρελαίου κίνησης υπάρχουν τα τελευταία χρόνια διαφοροποιήσεις ανά περιοχή. Επίσης, υπάρχει συνεχής καταγραφή των τιμών από τις υπηρεσίες του ΥΠΑΝ. Επειδή όμως οι τιμές διαφοροποιούνται και στο εσωτερικό των περιφερειών, θα πρέπει να υπάρχει σταθμισμένος δείκτης ανά περιφέρεια, με βάση πιθανόν και τα επίπεδα κατανάλωσης ανά περιοχή. Ο δείκτης αυτός προσφέρεται τόσο για διαπεριφερειακές, όσο για ενδοπεριφερειακές συγκρίσεις.

./.

Τιμές και Κόστη: Κόστη και Τιμές Εισροών

Τιμές αμόλυβδης βενζίνης (95 RON) κίνησης (€/λίτρο)

Στις τιμές της βενζίνης υπάρχουν τα τελευταία χρόνια διαφοροποιήσεις ανά περιοχή. Επίσης, υπάρχει συνεχής καταγραφή των τιμών από τις υπηρεσίες του ΥΠΑΝ. Επειδή όμως οι τιμές διαφοροποιούνται και στο εσωτερικό των περιφερειών, θα πρέπει να υπάρχει σταθμισμένος δείκτης ανά περιφέρεια, με βάση πιθανόν και τα επίπεδα κατανάλωσης ανά περιοχή. Ο δείκτης αυτός προσφέρεται τόσο για διαπεριφερειακές, όσο για ενδοπεριφερειακές συγκρίσεις.

Τιμές και Κόστη: Κόστη και Τιμές Εισροών

Δείκτης τιμών ενέργειας (1995=100)

Ο δείκτης αυτός προκύπτει από την σύνθεση των δύο προηγούμενων δεικτών.

Οικονομική Πολιτική και ρυθμιστικό πλαίσιο

Συνολικά έσοδα από άμεσους και έμμεσους φόρους (%ΑΕΠ)

Οι συγκεκριμένος δείκτης υπάρχει διαθέσιμος τόσο σε περιφερειακό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο νομαρχιών για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, από στοιχεία του ΥΠΕΘΟ. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ενδεικτικός των διαθέσιμων εισοδημάτων σε κάθε περιφέρεια, αλλά και για την μέτρηση ενδοπεριφερειακών διαφοροποιήσεων.

Οικονομική Πολιτική και ρυθμιστικό πλαίσιο

Φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων

Οι συντελεστές φορολογίας είναι ίδιοι για όλη τη χώρα εκτός από τις παραμεθόριες και τις νησιωτικές περιοχές. Δεν προσφέρεται για διαπεριφερειακές συγκρίσεις.

Οικονομική Πολιτική και ρυθμιστικό πλαίσιο

Δημόσια ακαθάριστη επένδυση παγίου κεφαλαίου

Τα στοιχεία αυτά υπάρχουν στο ΥΠΕΘΟ. Υπάρχει ένα σαφές ζήτημα με επενδύσεις που δεν κατανέμονται σε περιφερειακό επίπεδο (για διάφορους λόγους). Μπορεί παρόλα αυτά να χρησιμοποιηθεί για σύγκριση των περιφερειών.

./.

Οικονομική Πολιτική και ρυθμιστικό πλαίσιο

Δημόσιες δαπάνες (%ΑΕΠ)

Τα στοιχεία αυτά υπάρχουν στο ΥΠΕΘΟ. Υπάρχει ένα σαφές ζήτημα με δαπάνες που δεν κατανέμονται σε περιφερειακό επίπεδο (για διάφορους λόγους). Μπορεί παρόλα αυτά να χρησιμοποιηθεί για σύγκριση των περιφερειών.

Οικονομική Πολιτική και ρυθμιστικό πλαίσιο**Ισοζύγιο προϋπολογισμού γενικής κυβέρνησης**

Το ισοζύγιο του προϋπολογισμού δεν έχει περιφερειακές διαφοροποιήσεις. Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για σύγκριση.

Ανταγωνιστικές αγορές: εγχώριες ανταγωνιστικές αγορές**Μεταβολή και μεταβλητότητα του πληθωρισμού (%)**

Ο πληθωρισμός δεν έχει περιφερειακές διαφοροποιήσεις. Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για σύγκριση ανάμεσα στις περιφέρειες.

Ανταγωνιστικές αγορές: εγχώριες ανταγωνιστικές αγορές**Ποσοστά ανεργίας για το 2002**

Η ανεργία καταγράφεται τόσο από την ΕΣΥΕ, όσο και από τον ΟΑΕΔ. Υπάρχει μια σαφής διαφορά στον τρόπο συλλογής των στοιχείων, αλλά και στην τελικά καταγραφόμενη ανεργία. Ο δείκτης είναι από τους πλέον σημαντικούς για την μέτρηση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών.

Ανταγωνιστικές αγορές: εγχώριες ανταγωνιστικές αγορές**Η μακροχρόνια ανεργία για το 2000**

Η ανεργία καταγράφεται τόσο από την ΕΣΥΕ, όσο και από τον ΟΑΕΔ. Υπάρχει μια σαφής διαφορά στον τρόπο συλλογής των στοιχείων, αλλά και στην τελικά καταγραφόμενη ανεργία. Ο δείκτης είναι από τους πλέον σημαντικούς για την μέτρηση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών.

./.

Ανταγωνιστικές αγορές: εγχώριες ανταγωνιστικές αγορές

Νεανικοί ρυθμοί ανεργίας για το 2002

Η ανεργία καταγράφεται τόσο από την ΕΣΥΕ, όσο και από τον ΟΑΕΔ. Υπάρχει μια σαφής διαφορά στον τρόπο συλλογής των στοιχείων, αλλά και στην τελικά καταγραφόμενη ανεργία. Ο δείκτης είναι από τους πλέον σημαντικούς για την μέτρηση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών.

Ανταγωνιστικές αγορές: εγχώριες ανταγωνιστικές αγορές

Προσωρινή απασχόληση ως ποσοστό του ενεργού πληθυσμού ηλικίας άνω των 15 ετών (2ο τρίμηνο του 2002)

Ο βασικός τρόπος καταγραφής του συγκεκριμένου στοιχείου από την ΕΣΥΕ δεν έχει περιφερειακή διάσταση (τουλάχιστον στα δημοσιευμένα στοιχεία), αλλά κλαδική. Θα πρέπει από τα πρωτογενή στοιχεία της ΕΣΥΕ να γίνει αντίστοιχη επεξεργασία σε περιφερειακό επίπεδο για να είναι χρήσιμο το στοιχείο για την σύγκριση των περιφερειών. Επίσης, μπορεί να υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία στον ΟΑΕΔ και στις Επιθεωρήσεις Εργασίας, αλλά τα περισσότερα από αυτά θα αφορούν την μισθωτή εργασία. Δύσκολα μπορούν να προκύψουν δεδομένα για ελεύθερους επαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενους.

Ανταγωνιστικές αγορές: εγχώριες ανταγωνιστικές αγορές

Χρόνος εργασίας: Μέσος αριθμός ωρών εργασίας ανά εβδομάδα στο κύριο επάγγελμα για πλήρως απασχολημένους εργαζόμενους (2ο τρίμηνο του 2002)

Ο βασικός τρόπος καταγραφής του συγκεκριμένου στοιχείου από την ΕΣΥΕ δεν έχει περιφερειακή διάσταση (τουλάχιστον στα δημοσιευμένα στοιχεία), αλλά κλαδική. Θα πρέπει από τα πρωτογενή στοιχεία της ΕΣΥΕ να γίνει αντίστοιχη επεξεργασία σε περιφερειακό επίπεδο για να είναι χρήσιμο το στοιχείο για την σύγκριση των περιφερειών. Στοιχεία επίσης, μπορεί να υπάρχουν σε ΟΑΕΔ και Επιθεωρήσεις Εργασίας.

Ανταγωνιστικές αγορές: εγχώριες ανταγωνιστικές αγορές

Χρόνος εργασίας: Μέσος αριθμός ωρών εργασίας ανά εβδομάδα στο κύριο επάγγελμα για μερικώς απασχολημένους εργαζόμενους (2ο τρίμηνο του 2002)

Ο βασικός τρόπος καταγραφής του συγκεκριμένου στοιχείου από την ΕΣΥΕ δεν έχει περιφερειακή διάσταση (τουλάχιστον στα δημοσιευμένα στοιχεία), αλλά κλαδική. Θα πρέπει από τα πρωτογενή στοιχεία της ΕΣΥΕ να γίνει αντίστοιχη επεξεργασία σε περιφερειακό επίπεδο για να είναι χρήσιμο το στοιχείο για την σύγκριση των περιφερειών. Στοιχεία επίσης, μπορεί να υπάρχουν σε ΟΑΕΔ και Επιθεωρήσεις Εργασίας.

./.

Ανταγωνιστικές αγορές: εγχώριες ανταγωνιστικές αγορές

Χρόνος εργασίας: Μέσος αριθμός ωρών εργασίας ανά εβδομάδα στο κύριο επάγγελμα για το σύνολο της απασχόλησης (2ο τρίμηνο του 2002)

Συνδυασμός των δύο προηγούμενων δεικτών (αν βρεθούν)

Ανταγωνιστικές αγορές: εγχώριες ανταγωνιστικές αγορές

Αυτοαπασχόληση ως ποσοστό του συνολικού εργατικού δυναμικού (2ο τρίμηνο του 2001)

Υπάρχει το στοιχείο αυτό από την απογραφή της ΕΣΥΕ. Δεν είναι όμως εύκολο να βρεθούν διαχρονικά στοιχεία, τα οποία να είναι συγκρίσιμα. Υπάρχουν κατά καιρούς διάφορες έρευνες από επαγγελματικούς ή άλλους συλλόγους (π.χ. ΤΕΕ), αλλά τα στοιχεία αφορούν μόνο όσους εντάσσονται στους συλλόγους αυτούς.

Ανταγωνιστικές αγορές: Ολοκλήρωση με τις διεθνείς αγορές

Εισαγωγές και Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών (ως % του ΑΕΠ)

Δεν υπάρχουν στοιχεία εξαγωγών και εισαγωγών ανά περιφέρεια. Παρόλα αυτά υπάρχει η δυνατότητα να προκύψει το στοιχείο αυτό, εάν είναι γνωστή η κλαδική διάρθρωση κάθε περιφέρειας, υποθέτοντας ότι ο κάθε κλάδος έχει παρόμοια εξαγωγική (ή εισαγωγική) συμπεριφορά σε κάθε περιφέρεια. Στην περίπτωση αυτή όμως στην πράξη οι διαφοροποιήσεις θα είναι μικρές και δεν θα δείχνουν την πραγματική δυναμική κάθε περιοχής.

Ανταγωνιστικές αγορές: Ολοκλήρωση με τις διεθνείς αγορές

Αποθέματα εισερχόμενων άμεσων ξένων επενδύσεων (%ΑΕΠ)

Διαθέσιμα στοιχεία ξένων επενδύσεων υπάρχουν σε διάφορους φορείς (π.χ. ΕΛΚΕ, ΥΠΕΘΟ), αλλά δεν είναι καταμεμημένα σε περιφερειακό επίπεδο. Εάν είναι διαθέσιμα τα πρωτογενή στοιχεία μπορεί να προκύψουν τα περιφερειακά δεδομένα.

Εκπαίδευση και δεξιότητες

Δημόσια δαπάνη σε εκπαίδευση (% του ΑΕΠ)

Διαθέσιμα στοιχεία συνολικά για την χώρα υπάρχουν σε ΥΠΕΘΟ και ΥΠΕΠΘ. Εάν είναι διαθέσιμα και σε περιφερειακό επίπεδο, μπορεί να προκύψει σύγκριση.

./.

Εκπαίδευση και δεξιότητες

Ποσοστό ιδιωτικής και δημόσιας χρηματοδότησης της εκπαίδευσης

Στοιχεία για την ιδιωτική χρηματοδότηση της εκπαίδευσης δεν πρέπει να υπάρχουν. Η δημόσια χρηματοδότηση είναι το προηγούμενο στοιχείο.

Εκπαίδευση και δεξιότητες

Ετήσια δαπάνη ανά μαθητή/φοιτητή δημόσιου εκπαιδευτικού ιδρύματος

(€ σε ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης, PPS)

Στοιχεία δαπανών για τα σχολεία υπάρχουν από τις Υπηρεσίες του ΥΠΕΠΘ και του ΥΠΕΘΟ (φυσιολογικά καταγράφονται στους ετήσιους απολογισμούς). Εάν είναι διαθέσιμα μπορούν να χρησιμοποιηθούν.

Εκπαίδευση και δεξιότητες

Αναλογία μαθητών προς διδακτικό προσωπικό

Το στοιχείο αυτό είναι διαθέσιμο με την επιφύλαξη του ποιους και πόσους διδάσκοντες καταγράφουν. Για παράδειγμα υπάρχει το θέμα εάν οι αναπληρωτές και ωρομίσθιοι καταγράφονται και με ποιόν τρόπο. Επίσης, όσοι βρίσκονται σε άδεια για οποιοδήποτε λόγο, καθώς και οι αποσπασμένοι από περιφέρεια σε περιφέρεια καταγράφονται στην υπηρεσία προέλευσης ή στην υπηρεσία προορισμού.

Εκπαίδευση και δεξιότητες

Μέσος αριθμός ξένων γλωσσών που κατέχονται ανά μαθητή

Δεν είναι εύκολη η καταγραφή του συγκεκριμένου στοιχείου. Εάν θεωρήσουμε ότι αρκεί να καταγραφεί η ξένη γλώσσα (ή οι ξένες γλώσσες) που διδάσκεται ένα μαθητής στο σχολείο χάνουμε το μεγαλύτερο μέρος της πληροφορίας, καθώς το μεγαλύτερο μέρος των ξένων γλωσσών διδάσκεται σε φροντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα εκτός σχολείου, γεγονός το οποίο δεν καταγράφεται επίσημα.

Εκπαίδευση και δεξιότητες

Συμμετοχή μαθητών ηλικίας 16-18 ετών στην εκπαίδευση ως % του πληθυσμού 16-18 ετών

Το στοιχείο αυτό προκύπτει εάν συνδυάσουμε τις ηλικιακές κατανομές από την απογραφή της ΕΣΥΕ και τον αριθμό των μαθητών από τα διαθέσιμα στοιχεία

./.

Εκπαίδευση και δεξιότητες

Δια βίου εκπαίδευση ως ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών

Δεν υπάρχει ενιαία καταγραφή των συνεδρίων, σεμιναρίων, ημερίδων κλπ., που γίνονται εντός ή εκτός των χώρων εργασίας. Στοιχεία υπάρχουν στο ΥΠΕΡΓ, στο ΥΠΕΠΘ, στο ΙΕΚΕΜΤΕΕ, στο ΙΝΕΓΣΕΕ, στο ΕΚΔΔ και άλλους παρόμοιους φορείς, τα οποία θα πρέπει να συνδυαστούν.

Συγκοινωνιακές υποδομές

Αριθμός επιβατικών αυτοκινήτων ανά 100 κατοίκους

Το στοιχείο αυτό είναι διαθέσιμο. Υπάρχει ένα σχετικό ζήτημα κατά πόσο ο αριθμός που καταγράφεται πράγματι κυκλοφορεί σε κάθε περιοχή, αλλά οι αποκλίσεις δεν πρέπει να είναι σημαντικές.

Συγκοινωνιακές υποδομές

Αυτοκινητιστικά ατυχήματα ανά χιλιάδες πληθυσμού

Το στοιχείο αυτό είναι διαθέσιμο. Το ζήτημα είναι κατά πόσο αντιπροσωπεύει κάποια συγκεκριμένη αναπτυξιακή ή ανταγωνιστική δυναμική της κάθε περιφέρειας. Θα πρέπει πιθανόν να συνδυαστεί και με το επίπεδο του οδικού δικτύου κάθε περιφέρειας.

Κοινωνία της Πληροφορίας

Χρήστες διαδικτύου ανά 1000 άτομα

Το στοιχείο αυτό δεν είναι εύκολα μετρήσιμο. Εάν λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι υπάρχουν χώροι με ανοιχτή πρόσβαση σε υπηρεσίες διαδικτύου (Internet café) στους οποίους δεν είναι εύκολη η καταγραφή του αριθμού των χρηστών, καθώς επίσης και το γεγονός ότι σε χώρους εκπαίδευσης ή εργασίας υπάρχουν διαθέσιμες συνδέσεις και δεν αξιοποιούνται πλήρως, δείχνει την αδυναμία υπολογισμού του συγκεκριμένου δείκτη. Επίσης το είδος χρήσης είναι ένα άλλο ζητούμενο, καθώς μια μεγάλη μερίδα χρηστών δεν αξιοποιεί το διαδίκτυο για επαγγελματικούς ή εκπαιδευτικούς σκοπούς, αλλά μόνο για ψυχαγωγία.

Κοινωνία της Πληροφορίας

Κύριες σταθερές τηλεφωνικές γραμμές ανά 100 κατοίκους

Το στοιχείο αυτό είναι διαθέσιμο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για σύγκριση.

./.

Κοινωνία της Πληροφορίας

Αριθμός συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας ανά 100 κατοίκους

Το στοιχείο αυτό είναι διαθέσιμο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για σύγκριση.

Κοινωνία της Πληροφορίας

Αριθμός προσωπικών υπολογιστών ανά 100 κατοίκους

Το στοιχείο αυτό είναι διαθέσιμο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για σύγκριση, εφόσον θεωρήσουμε ότι αναφερόμαστε σε Η/Υ στον χώρο του σπιτιού. Υπάρχει ένα ζήτημα κατά πόσο πρέπει να υπολογιστεί και η πρόσβαση σε Η/Υ στον χώρο εργασίας ή στον χώρο εκπαίδευσης, που αφορά μεγάλους αριθμούς χρηστών.

Κοινωνική Συνοχή

Πληθυσμός σε άνεργα νοικοκυριά (ηλικίας 0-65)

Το στοιχείο αυτό είναι διαθέσιμο από την απογραφή της ΕΣΥΕ.

Κοινωνική Συνοχή

Ανισοκατανομή Εισοδήματος

Το στοιχείο αυτό είναι διαθέσιμο από το ΥΠΕΘΟ και τις έρευνες οικογενειακών προϋπολογισμών της ΕΣΥΕ

Κοινωνική Συνοχή

Πρόωρη εγκατάλειψη Σχολείου

Το στοιχείο αυτό προκύπτει εάν συνδυάσουμε την κατανομή του πληθυσμού σε ηλικιακές ομάδες από την ΕΣΥΕ και τον αριθμό των μαθητών σε κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης.

Κοινωνική Συνοχή

Παράταση φτώχειας: Αναλογία του πληθυσμού που βρίσκεται συνεχώς κάτω από το όριο της φτώχειας για 3 συνεχή έτη

Το στοιχείο αυτό είναι πιθανόν διαθέσιμο από το ΥΠΕΘΟ και τις έρευνες οικογενειακών προϋπολογισμών της ΕΣΥΕ

./.

Κοινωνική Συνοχή

Βαθμός φτώχειας πριν τις κοινωνικές αναδιανομές

Το στοιχείο αυτό είναι πιθανόν διαθέσιμο από το ΥΠΕΘΟ και τις έρευνες οικογενειακών προϋπολογισμών της ΕΣΥΕ

Κοινωνική Συνοχή

Βαθμός φτώχειας μετά τις κοινωνικές αναδιανομές

Το στοιχείο αυτό είναι πιθανόν διαθέσιμο από το ΥΠΕΘΟ και τις έρευνες οικογενειακών προϋπολογισμών της ΕΣΥΕ

Έρευνα και Τεχνολογία

Συνολικός αριθμός νέων διδακτορικών από άτομα ηλικίας 25-34 ετών ως ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 25-34 ετών

Υπάρχουν στοιχεία από την απογραφή πληθυσμού της ΕΣΥΕ.

Έρευνα και Τεχνολογία

Συνολικός αριθμός αιτήσεων χορήγησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας (ανά εκατ. πληθυσμού)

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, που καταγράφονται στην ΕΣΥΕ και στην EUROSTAT

Έρευνα και Τεχνολογία

Ακαθάριστη εθνική δαπάνη σε Έρευνα & Ανάπτυξη (ως % ΑΕΠ)

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από το ΥΠΕΘΟ και την ΕΣΥΕ, καθώς και από επιμέρους έρευνες.

Έρευνα και Τεχνολογία

Δημόσια δαπάνη σε Έρευνα & Ανάπτυξη (ως % του κρατικού προϋπολογισμού)

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από το ΥΠΕΘΟ και την ΕΣΥΕ, καθώς και από επιμέρους έρευνες.

./.

Έρευνα και Τεχνολογία

Ιδιωτική δαπάνη σε Έρευνα & Ανάπτυξη (ως % ΑΕΠ)

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από την ΓΓΕΤ τα οποία αφορούν την ιδιωτική χρηματοδότηση των σχεδίων που υποστηρίζονται από τα χρηματοδοτικά προγράμματα της ΓΓΕΤ. Δεν είναι πλήρης η καταγραφή, αλλά αφορά το μεγαλύτερο μέρος της ιδιωτικής χρηματοδότησης της έρευνας.

Έρευνα και Τεχνολογία

Αριθμός ερευνητών ανά 1000 άτομα εργατικού δυναμικού

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από την απογραφή της ΕΣΥΕ

Επιχειρηματικότητα

Ποσοστό δημιουργίας νέων επιχειρήσεων

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από την ΕΣΥΕ. Επίσης, όλες οι νέες επιχειρήσεις καταγράφονται στα κατά τόπους Επιμελητήρια, καθώς και στις κατά τόπους Δ.Ο.Υ.

Επιχειρηματικότητα

Καθαρή αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων (%)

Αν και δεν έχει γίνει μετά το 1988, πλήρης απογραφή των επιχειρήσεων από την ΕΣΥΕ, υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, τόσο από τα κατά τόπους επιμελητήρια, όσο και από την ΕΣΥΕ.

Επιχειρηματικότητα

Κινητικότητα των επιχειρήσεων (%)

Αν και δεν έχει γίνει μετά το 1988, πλήρης απογραφή των επιχειρήσεων από την ΕΣΥΕ, υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, τόσο από τα κατά τόπους επιμελητήρια, όσο και από την ΕΣΥΕ.

Εισόδημα

Μεταβολή και μεταβλητότητα του ΑΕΠ (%)

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από την ΕΣΥΕ

./.

Κόστος ζωής

Δείκτης κόστους ζωής

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από την στατιστική οικογενειακών προϋπολογισμών της ΕΣΥΕ.

Απασχόληση

Ποσοστιαία Μεταβολή της συνολικής απασχόλησης (αρχές 1997-τέλη 2001)

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από την ΕΣΥΕ

Απασχόληση

Συμμετοχή ανδρών ηλικίας 15-64 στην απασχόληση ως ποσοστό του συνόλου των ανδρών που ανήκουν στο εργατικό δυναμικό (2001)

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από την ΕΣΥΕ

Απασχόληση

Συμμετοχή γυναικών ηλικίας 15-64 στην απασχόληση ως ποσοστό του συνόλου των γυναικών που ανήκουν στο εργατικό δυναμικό (2001)

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από την ΕΣΥΕ

Απασχόληση

Διαφορά του επιπέδου αμοιβών μεταξύ των δύο φύλων (2000)

Τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ αφορούν κλαδικές συγκρίσεις και όχι περιφερειακές. Πιθανόν μπορεί να προκύψει ο δείκτης αυτός μετά από ειδική επεξεργασία των πρωτογενών στοιχείων

Απασχόληση

Απασχολούμενος πληθυσμός ηλικίας 55-64 σαν μερίδιο του αντίστοιχου συνολικού πληθυσμού ηλικίας 55-64

Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από την ΕΣΥΕ.

Απασχόληση

Ποσοστό μερικής απασχόλησης

Υπάρχει και ποιο πάνω ο ίδιος δείκτης (σελ. 4)

Στη συνέχεια της Έκθεσης σχολιάζονται οι 6 από τους 7 (λόγω ελλείψεως στοιχείων) αμιγώς

περιβαλλοντικούς και υποχρεωτικούς δείκτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη.

Εκλύσεις CO₂ ανά μονάδα ΑΕΠ
Δεν είναι γνωστή η διαθεσιμότητα των στοιχείων σε περιφερειακό επίπεδο
Εκπομπές αερίων υπεύθυνων για το φαινόμενο του θερμοκηπίου
Δεν είναι γνωστή η διαθεσιμότητα των στοιχείων σε περιφερειακό επίπεδο
Ενεργειακή ένταση της οικονομίας (Συνολική κατανάλωση ενέργειας ανά μονάδα του ΑΕΠ)
Απαιτείται συνδυασμός στοιχείων (κατανάλωση ηλεκτρισμού, πετρελαίου κλπ) που δεν είναι γνωστή η διαθεσιμότητά τους σε περιφερειακό επίπεδο.
Προστατευόμενες περιοχές ως ποσοστό του συνόλου της έκτασης της χώρας
Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από το ΥΠΕΧΩΔΕ
Παραγωγή δημοτικών απορριμμάτων (Kg/κεφαλήν)
Δεν είναι γνωστή η διαθεσιμότητα των στοιχείων σε περιφερειακό επίπεδο. Πιθανόν μπορούν να βρεθούν μέσω ΥΠΕΧΩΔΕ ή ΚΕΔΚΕ ή ΕΕΤΑΑ
Συνολικά έσοδα από περιβαλλοντικούς φόρους (% των συνολικών φόρων)
Μέχρι στιγμής δεν έχει εφαρμοστεί αντίστοιχη φορολογία στην χώρα μας.

3.

ΠΡΟΤΑΣΗ

3.1.

ΑΡΧΕΣ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ – ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Στόχος της εμπειρογνωμοσύνης είναι να προσδιοριστούν οι αρχές και τα βασικά στοιχεία ενός συστήματος δεικτών δια του οποίου θα καταστεί εφικτή εφεξής η αποτίμηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών περιφερειών. Αυτά με τη σειρά τους θα τροφοδοτήσουν το διάλογο με τους κοινωνικούς εταίρους για την υιοθέτηση ενός Εθνικού Συστήματος το οποίο μπορεί να συμπληρώσει το ΕΣΜΑ του ΥΠΑΝ. Με βάση το σύστημα αυτό θα μπορεί να δημοσιεύεται ή Έκθεση για την **Ανταγωνιστικότητα των Ελληνικών Περιφερειών** σε ετήσια βάση.

Συνεπώς το Εθνικό Σύστημα μέτρησης της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας θα επιλεγεί θα πρέπει να:

- Είναι εφάμιλλο αντίστοιχων προσπαθειών άλλων χωρών και ενδεχομένως να επιτρέπει συγκρίσεις με άλλες ανταγωνιστικές περιφέρειες διεθνώς.
- Έχει θεωρητικό υπόβαθρο και ξεκάθαρη δομή.
- Διακρίνεται για την πληροφοριακή του ικανότητα αλλά και τη σύνθεσή του με τους δείκτες εκείνους που θα αποτυπώνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των Ελληνικών περιφερειών (ποσοτικοί και ποιοτικοί δείκτες).
- Διακρίνεται από την απλότητα υπολογισμού / λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς στη συλλογή και εναρμονισμό στοιχείων.
- Να εξασφαλίζει την ετήσια επαναληψιμότητα του,
- Να χρησιμεύσει ως εργαλείο αξιολόγησης της πολιτικής.

3.2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Στη συνέχεια περιγράφονται οι παράγοντες παρακολούθησης και μέτρησης της ανταγωνιστικότητας η μεθοδολογία σύνθεσης η ανάλυση και ο τρόπος αξιολόγησης των αποτελεσμάτων. Ειδικότερα, η ενότητα αυτή παρουσιάζει ένα σύστημα εισροών – εκροών ή προσδιοριστικών παραγόντων και επιδόσεων και περιγράφει τους ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες που προτείνονται για τη μέτρηση της ανταγωνιστικότητας. Η επόμενη ενότητα αναφέρεται στη διάρθρωση και τον τρόπο παρουσίασης των αποτελεσμάτων. Είναι κατανοητό ότι η δημιουργία ενός συστήματος μέτρησης της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών πέρα από το υπόβαθρο και τη μεθοδολογία προϋποθέτει και την αποδοχή και συναίνεση των κοινωνικών εταίρων ως προς την πρακτική του εφαρμογή και σημασία. Επίσης το προτεινόμενο σύστημα κατά την διάρκεια της εφαρμογής του μπορεί να αναθεωρηθεί και να προσαρμοστεί.

3.2.1. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΥΠΟ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ - ΜΕΤΡΗΣΗ

A. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

A. 1. Μικρο-οικονομικό Περιβάλλον

Η ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας συνδέεται με την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της. Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων με τη σειρά της εξαρτάται τόσο από τις επιδόσεις των ίδιων των επιχειρήσεων όσο και από το μικρο-οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν και δραστηριοποιούνται. Το περιβάλλον αυτό θα πρέπει να είναι ανταγωνιστικό και ευέλικτο στις μεταβολές του διεθνούς περιβάλλοντος. Για την αξιολόγηση του μικρο-οικονομικού περιβάλλοντος προτείνονται οι ακόλουθες 6 υπο-κατηγορίες δεικτών:

1.1. Εισροές

1.2. Πόροι – επενδύσεις

1.3. Θεσμοί – ανταγωνισμός

1.4. Παραγωγικότητα

1.5. Επιχειρηματικότητα

1.6. Έρευνα και Καινοτομία

A.2. Κοινωνική Συνοχή

Η δυναμική της ανταγωνιστικότητας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την κοινωνική συνοχή. Κοινωνική συνοχή σημαίνει τη δημογραφική ανανέωση της κοινωνίας, τη διεύρυνση της ισότητας των ευκαιριών στην κοινωνία της γνώσης, την εκπαίδευση, κατάρτιση και ανάπτυξη των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, την ανάπτυξη των υποδομών και εν γένει την περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη. Για την αξιολόγηση του μικρο-οικονομικού περιβάλλοντος προτείνονται οι ακόλουθες 5 υπο-κατηγορίες δεικτών:

A.2.1. Εκπαίδευση και Δεξιότητες

A.2.2. Συγκοινωνιακές Υποδομές

A.2.3. Κοινωνία της Πληροφορίας

A.2.4. Δημογραφικά

A.2.5. Κοινωνική συνοχή

B. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ : ΔΕΙΚΤΕΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΔΟΣΗΣ

Η βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης της περιφέρειας έχει ως αντικειμενικό και απώτερο σκοπό την επίτευξη ενός υψηλότερου βιοτικού επιπέδου. Το Ακαθάριστο Προϊόν θεωρείται ως το καλύτερο μέτρο της επίδοσης της οικονομίας μιας περιφέρειας. Μια αύξηση του ΑΠ αντανακλά αύξηση της παραγωγικής δυναμικότητας της οικονομίας της περιφέρειας, και αύξηση του βιοτικού επιπέδου. Θετικοί ρυθμοί αύξησης του προϊόντος αντανακλούν υψηλότερους μισθούς, μεγαλύτερα κέρδη, υψηλότερη απασχόληση και επέκταση των επιχειρηματικών ευκαιριών. Στο βαθμό που η ευημερία μιας περιφέρειας αντανακλά την προγενέστερη οικονομική της επίδοση η θετική αύξηση του προϊόντος υποδηλώνει βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφέρειας. Βεβαίως υπάρχουν και άλλοι δείκτες ευημερίας που χρησιμοποιούνται όπως, η απασχόληση και τα επίπεδα απασχόλησης ανά φύλο, ο δείκτης κόστους ζωής, ο οποίος αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα προσδιορισμού του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής των κατοίκων της περιφέρειας, (περικλείει το κόστος κάλυψης βασικών αναγκών στέγασης, εκπαίδευσης και τηλεπικοινωνιών). Οι δείκτες αυτοί θα μπορούσαν να επεξεργαστούν ώστε να δημιουργεί ένας σύνθετος συνολικός δείκτης.

3.2.2. ΔΕΙΚΤΕΣ

Κατηγορίες / υποκατηγορίες	Ενδεικτικοί Δείκτες
1. Μικρο-οικονομικό περιβάλλον	
1.1. Εισροές	Τιμές πετρελαίου κίνησης Τιμές αμόλυβδης βενζίνης Δείκτης Τιμών Ενέργειας (σύνθετος)
1.2. Πόροι – επενδύσεις	Συνολικά έσοδα από φόρους (% του ΑΕΠ) Δημόσια ακαθάριστη επένδυση πάγιου κεφαλαίου (% του ΑΕΠ) Δημόσιες δαπάνες (% ΑΕΠ) Κοινωνικές δαπάνες ως (% ΑΕΠ) Ιδιωτικές επενδύσεις (% του ΑΕΠ) Επενδύσεις σε κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου Παρεχόμενες εγγυοδοτήσεις στις ΜΜΕ Κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών Αποθέματα εισερχόμενων άμεσων ξένων επενδύσεων (% ΑΕΠ)
1.3 Θεσμοί και Ανταγωνισμός	Αγορές με προβλήματα ανταγωνισμού Επίπεδο οργάνωσης αγορών Βιομηχανικές ζώνες – clusters Βιομηχανική εξειδίκευση – τουρισμός - εμπόριο Κανονιστικό και διοικητικό πλαίσιο – θεσμοί
1.4. Παραγωγικότητα	Παραγωγικότητα της εργασίας (% ετήσια μεταβολή) Κλαδική παραγωγικότητα

./.

1.5. Επιχειρηματικότητα	<p>Αριθμός νέων επιχειρήσεων (% του συνόλου)</p> <p>Αριθμός νέων επιχειρήσεων τεχνολογικού προσανατολισμού</p> <p>Διάδοση του επιχειρηματικού πνεύματος</p> <p>Ποσοστά θνησιμότητας επιχειρήσεων</p>
1.6. Έρευνα και Τεχνολογία	<p>Δημόσια δαπάνη σε έρευνα και ανάπτυξη (ως % ΑΕΠ)</p> <p>Ιδιωτική δαπάνη σε έρευνα και ανάπτυξη (ως % ΑΕΠ)</p> <p>Αριθμός ερευνητών ανά 1000 άτομα εργατικού δυναμικού.</p> <p>Αιτήσεις χορήγησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας (ανά χιλ. πληθυσμού)</p>
2. Κοινωνική Συνοχή	
2.1. Εκπαίδευση και δεξιότητες	<p>Δημόσια δαπάνη σε εκπαίδευση (% του ΑΕΠ)</p> <p>Αναλογία μαθητών προς διδακτικό προσωπικό</p> <p>Μέσος αριθμός ξένων γλωσσών που κατέχονται ανά μαθητή</p> <p>Συμμετοχή μαθητών ηλικίας 16-18 ετών στην εκπαίδευση (ως % του αντίστοιχου πληθυσμού)</p> <p>Δια βίου εκπαίδευση: Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 25-64 που συμμετέχει στο εκπαιδευτικό σύστημα</p>
2.2. Συγκοινωνιακές υποδομές	<p>Κατά κεφαλήν επένδυση στις συγκοινωνιακές υποδομές</p> <p>Δείκτης οδικών υποδομών</p> <p>Δείκτης σιδηροδρομικών υποδομών</p> <p>Μέσος χρόνος μετακίνησης από και προς τον τόπο εργασίας</p> <p>Αριθμός επιβατικών αυτοκινήτων ανά 100 κατοίκους</p> <p>./.</p>

	Επιβατικά αυτοκίνητα – αριθμός χιλιομέτρων κατ'άτομο το χρόνο
	Αυτοκινητιστικά ατυχήματα ανά χιλιάδες πληθυσμού
	Αεροδρόμια – δίκτυα – γη
2.3. Κοινωνία της πληροφορίας	Χρήστες διαδικτύου (ανά 1000 άτομα)
	Κύριες σταθερές τηλεφωνικές γραμμές (ανά 100 κατοίκους)
	Αριθμός συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας (ανά 100 κατοίκους)
	Αριθμός προσωπικών υπολογιστών (ανά 100 κατ.)
2.4. Δημογραφικά	πληθυσμός
	Ετήσια μεταβολή πληθυσμού (%)
	Διάκριση (αστικός, αγροτικός, ημιαστικός πληθυσμός)
	Συγκέντρωση αλλοδαπών
2.5. Κοινωνική συνοχή	Αριθμός ατόμων ηλικίας 0-65 σε Άνεργα Νοικοκυριά- Άτομα που ζούν σε νοικοκυριά με κανένα εργαζόμενο μέλος ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού
	Πληθυσμός σε Άνεργα Νοικοκυριά (ηλικίας 0-60)
	Ανισοκατανομή Εισοδήματος: Λόγος του συνολικού εισοδήματος που λαμβάνει το 20% του πληθυσμού με το υψηλότερο εισόδημα προς εκείνο που λαμβάνει το 20% του πληθυσμού με χαμηλότερο εισόδημα
	Πρόωρη Εγκατάλειψη Σχολείου (Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών που έχουν εγκαταλείψει την εκπαιδευτική διαδικασία, έχοντας ολοκληρώσει - Πρωτοβάθμια ή Γυμνασιακή εκπαίδευση)
	Παράταση της φτώχειας: Αναλογία του πληθυσμού που βρίσκεται συνεχώς κάτω από το όριο της φτώχειας για 3 συνεχόμενα έτη*
	Λόγος ορίου φτώχειας πριν τις κοινωνικές αναδιανομές-Ποσοστό πληθυσμού που βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας *
	./.

Λόγος ορίου φτώχειας μετά τις κοινωνικές αναδιανομές-Ποσοστό πληθυσμού που βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας *

Κοινωνικές δαπάνες ως (% ΑΕΠ)

3. Ανταγωνιστικές επιδόσεις	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ
	Ετήσια μεταβολή ΑΕΠ (σε σχέση με προηγούμενη χρονιά)
	Προστιθέμενη αξία παραγωγής ανά εργαζόμενο
	Δείκτης κόστους ζωής (Ισοδύναμα Αγοραστικής Δύναμης)
	Συνολικοί ρυθμοί ανεργίας (% ανέργων στο συνολικό ενεργό πληθυσμό)
	Μακροχρόνια άνεργοι (% μακροχρόνια ανέργων στο συνολικό εργατικό δυναμικό)
	Ανεργία των νέων (% νέων ανέργων στο συνολικό εργατικό δυναμικό)
	Αυτοαπασχόληση ως % του συνολικού εργατικού δυναμικού
	Διαφορά μεταξύ των επιπέδων αμοιβών των δύο φύλων
	Ρυθμός πρόσληψης ηλικιωμένων εργατών: Απασχολούμενος πληθυσμός ηλικίας 55-64 σαν μερίδιο του συνολικού πληθυσμού ηλικίας 55-64

3.2.3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΑΠΟ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΕΙΣ (ELEMENTARY) ΣΕ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΜΟΥΣ (OPERATIONAL) ΔΕΙΚΤΕΣ

Η Εμπειρογνωμοσύνη προτείνει δύο σύνθετους δείκτες:

Το **δείκτη «ανταγωνιστικής επίδοσης»** των περιφερειών, ο οποίος προκύπτει ως μέσος των προαναφερόμενων δεικτών της εν λόγω κατηγορίας (δείκτες που μετρούν το εισόδημα, την απασχόληση, και την ποιότητα ζωής), και εκφράζει το «πόσο ανταγωνιστική» είναι μια πολιτεία. Σύμφωνα με την επίδοσή τους στο συγκεκριμένο δείκτη (κανονικοποιημένες τιμές από 1-10), οι περιφέρειες κατατάσσονται από την πιο ανταγωνιστική (κατάταξη 1) στην λιγότερο ανταγωνιστική (κατάταξη 13) – βλέπε τους ακόλουθους Πίνακες.

Το δείκτη «ανταγωνιστικότητα» (ή των προσδιοριστικών παραγόντων της ανταγωνιστικότητας), που προκύπτει από τις 11 κατηγοριοποιήσεις δεκάδων ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών (έρευνα πεδίου, δευτερογενείς πηγές). Όπως και στον προηγούμενο δείκτη οι περιφέρειες κατατάσσονται από την πιο ανταγωνιστική (κατάταξη 1) στην λιγότερο ανταγωνιστική (κατάταξη 13). Η συλλογή των ποιοτικών ή «υποκειμενικών» στοιχείων για κάθε περιφέρεια μπορεί να προκύψει με την διεξαγωγή έρευνας πεδίου για τη γνώμη των στελεχών επιχειρήσεων, των διαμορφωτών πολιτικής, των περιφερειακών φορέων (Opinion Survey) η οποία μπορεί να διεξάγεται για λογαριασμό του ΥΠΑΝ από στατιστικούς / εμπειρογνώμονες, ετησίως. Εντοπίζοντας ένα ευρύ πεδίο παραγόντων που δεν είναι διαθέσιμοι από τις Εθνικές Στατιστικές η έρευνα πεδίου μπορεί να αποτελέσει ένα εργαλείο για την ανάλυση των μικρο- οικονομικών δομών της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών, όπως την ποιότητα της εκπαίδευσης, τη διοικητική γραφειοκρατία, τη φύση των τοπικών δικτύων προσφοράς της οργάνωσης και λειτουργίας των αγορών, κ.ά.

Το βασικό εργαλείο της ταξινόμησης είναι η κανονικοποιημένη τιμή των κριτηρίων (μέση τιμή 5, ελάχιστη 0, μέγιστη 10, τυπική απόκλιση 1). Το πρώτο βήμα είναι η συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών μεταβλητών από κάθε περιφέρεια, δεύτερο βήμα ο υπολογισμός της 'υποπονημένης' τιμής για κάθε κριτήριο βάσει των διαθέσιμων σε κάθε περίπτωση δεδομένων και η κατάρτιση των υποδεικτών και τέλος η κατασκευή των συνολικών (σύνθετων) δεικτών.

3.2.4. ΚΑΤΑΤΑΞΗ: ΔΕΙΚΤΕΣ ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (ΕΙΣΡΟΕΣ)

Περιφέρεια	Συνολική κατάταξη		Υποδείκτες, κατάταξη 2004 (11 υποδείκτες)	
	Δείκτης	κατάταξη	Δημογραφικά	εισροές
Περιφέρεια 1	7,22	1	3	1
Περιφέρεια 2		2	2	2
		3		
		4		

Δείκτης ανταγωνιστικότητας

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ (ΕΚΡΟΣ)
Δείκτης ανταγωνιστικής επίδοσης

Περιφέρεια	Συνολική κατάταξη	Δείκτης κατάταξη
Περιφέρεια 1	7,22	1
Περιφέρεια 2		2
	.	3
	.	4

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ.

Προφίλ της Περιφέρειας	Βασικοί αναπτυξιακοί δείκτες
	Συνολική Κατάταξη

Ανάλυση δεικτών

Ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα			Ανταγωνιστικά μειονεκτήματα		
Υπο-κατηγορία / δείκτης	βαθμός	κατάταξη	Υπο-κατηγορία / δείκτης	βαθμός	κατάταξη
Εισροές	8,9	2	Επιχειρηματικότητα		
Τιμές πετρελαίου κίνησης	8,1	2	Αριθμός νέων επιχειρήσεων	4,3	8
Δείκτης τιμών ενέργειας	8,0	3			
Υποδομές...					
Δείκτες...					

3.3. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ

3.3.1. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ: ΠΗΓΕΣ, ΧΡΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Η βασικότερη πηγή για τα στοιχεία που απαιτούνται στη συγκεκριμένη έρευνα είναι η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (ΕΣΥΕ) και οι κατά καιρούς διενεργούμενες απογραφές και έρευνες. Το βασικότερο πρόβλημα που παρουσιάζουν τα στοιχεία της ΕΣΥΕ είναι ότι η ανάλυση και, στη συνέχεια, η δημοσίευση των περισσότερων διαθέσιμων στοιχείων, δεν γίνονται σε επίπεδο γεωγραφικό (ΟΤΑ, Νομός ή Περιφέρεια), αλλά σε κλαδικό επίπεδο για το σύνολο της χώρας. Τα πρωτογενή στοιχεία είναι δύσκολα προσβάσιμα για περαιτέρω επεξεργασία από τους ενδιαφερόμενους.

Επίσης, ενώ οι γενικές απόγραφές ενεργούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα και διαθέτουν κατά βάση τα ίδια στοιχεία (και επομένως είναι συγκρίσιμα), οι ειδικές απογραφές διενεργούνται σε μη τακτά χρονικά διαστήματα (για παράδειγμα πλήρης απογραφή βιομηχανίας – βιοτεχνίας και εμπορικών καταστημάτων δεν έχει γίνει μετά το 1988) και αυτές που γίνονται δεν περιέχουν τα ίδια στοιχεία (οι πρόσφατες έρευνες βιομηχανίας – βιοτεχνίας, αφορούν επιχειρήσεις με πάνω από ένα αριθμό εργαζομένων με αποτέλεσμα να μην είναι συγκρίσιμες με τις παλαιότερες γενικές απογραφές). Ακόμη, ένα μεγάλο μέρος των καταγραφόμενων στοιχείων δεν έχει περιφερειακή διάσταση (για παράδειγμα οι καταγραφές των εισαγωγών-εξαγωγών από τα τελωνεία της χώρας δεν αφορούν μόνο τα προερχόμενα προϊόντα από την συγκεκριμένη περιφέρεια, ούτε όσα καταλήγουν εκεί).

Παράλληλα, ένα άλλο μέρος των στοιχείων δεν δίνονται απόλυτα σε περιφερειακό επίπεδο (π.χ. Δημόσιες Δαπάνες) για διάφορους λόγους (από λόγους πολιτικής αδυναμίας, μέχρι λόγους εθνικής ασφάλειας). Γενικά πάντως εάν υπάρχει πρόσβαση στα πρωτογενή στοιχεία για δυνατότητα επεξεργασίας κατά γεωγραφική περιοχή τα στοιχεία της ΕΣΥΕ είναι απολύτως σημαντικά και χρήσιμα. Επίσης, η ΕΣΥΕ ως δημόσιος φορέας έχει την δυνατότητα αναζήτησης πληροφορίας που δεν διατίθεται εύκολα, (π.χ. είναι ευκολότερο το Υπουργείο Απασχόλησης να διαθέσει το πόσα σεμινάρια έγιναν κατά περιοχή εάν τα ζητήσει η ΕΣΥΕ). Πάντως, τα περισσότερα διαθέσιμα στοιχεία υπάρχουν σε ετήσια βάση, εκτός των εθνικών απογραφών που γίνονται ανά δεκαετία, και στις περιπτώσεις που αυτά δεν είναι ταυτόσημα με αυτά των απογραφών, υπάρχει δυνατότητα αναγωγής τους ώστε να είναι δυνατή η σύγκριση.

Σε ότι αφορά άλλους φορείς που διαθέτουν πρωτογενή στοιχεία, είναι πιθανή η χρήση των στοιχείων αυτών εφόσον καταγράφονται με παρόμοιο τρόπο σε όλη τη χώρα, και εφόσον δίνονται σε γεωγραφική διάσταση. Για παράδειγμα, τα κατά τόπους επιμελητήρια καταγράφουν όλες τις επιχειρήσεις (είναι υποχρεωτική η εγγραφή στο επιμελητήριο για κάθε επιχείρηση), αλλά δεν έχουν όλα τα επιμελητήρια την ίδια πολιτική σε ότι αφορά τον κλάδο

δραστηριότητας ή τον αριθμό των εργαζομένων στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή τους. Επίσης, οι φορείς που καταγράφουν επενδύσεις (π.χ. ΕΛΚΕ, Περιφερειακές Υπηρεσίες του ΥΠΕΘΟ, ΕΦΔ του ΥΠΑΝ), καταγράφουν διαφορετικού τύπου επενδύσεις ανάλογα με τις επενδύσεις που έχουν την ευθύνη να παρακολουθούν και να χρηματοδοτούν, αλλά δεν υπάρχει κάποια υπηρεσία που να καταγράφει και να παρακολουθεί με ενιαίο τρόπο όλες τις παραπάνω διαθέσιμες πληροφορίες.

Μια βασική πηγή καταγραφής των διαθέσιμων στοιχείων είναι η οικονομική επιθεώρηση ΕΠΙΛΟΓΗ και τα στατιστικά στοιχεία που εκδίδει για τους Νομούς και τις Περιφέρειες της Χώρας. Στην ουσία η βάση δεδομένων της ΕΠΙΛΟΓΗΣ είναι μια συλλογή των διαθέσιμων στοιχείων της ΕΣΥΕ για μια σειρά δεικτών ανά Νομό. Τα περισσότερα από τα διαθέσιμα στοιχεία είναι σε ετήσια βάση. Υπάρχει, όμως, ένα σαφές πρόβλημα χρονικής υστέρησης των στοιχείων, καθώς για παράδειγμα αυτά δεν ανακοινώνονται στο τέλος κάθε έτους, αλλά προκύπτουν έπειτα από μια διαδικασία επεξεργασίας η οποία μπορεί να κρατήσει και πάνω από ένα έτος. Έτσι, δεν είναι σήμερα γνωστή η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της παραγωγής (δείκτης που πλέον χρησιμοποιείται περισσότερο από το ΑΕΠ), αλλά και η διάρθρωσή της για τους Νομούς και τις Περιφέρειες της Χώρας για το 2003, αλλά ούτε και για το 2002.

Επίσης, διαφορές προκύπτουν και από τις κατά καιρούς αλλαγές στον τρόπο μέτρησης των στοιχείων, όπως για παράδειγμα συνέβη στον τρόπο υπολογισμού του ΑΕΠ μετά το 1988, αλλά και με την εναρμόνιση των δεδομένων με αυτά της EUROSTAT, όπως για παράδειγμα συνέβη το 1991 με την αλλαγή της ονοματολογίας των κλάδων δραστηριότητας, γεγονός που τελικά δεν καθιστά συγκρίσιμες διαφορετικές χρονικές περιόδους. Τέλος, ένα άλλο ζήτημα έχει να κάνει με τα στοιχεία αυτά που δεν είναι διαθέσιμα σε ετήσια βάση, όπως για παράδειγμα τα στοιχεία των γενικών απογραφών πληθυσμού που αφορούν το επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων ή την ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού, ή όσα προκύπτουν μέσα από ειδικές έρευνες (είτε της ΕΣΥΕ, είτε άλλων φορέων) που δεν επαναλαμβάνονται με συνέπεια η εικόνα που έχουμε για την πραγματικότητα να είναι τελείως αποσπασματική.

3.3.2. ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Με την αποδοχή από τους κοινωνικούς εταίρους του συστήματος μέτρησης, τον καθορισμό των δεικτών και της μεθόδου κανονικοποίησης και ανάλυσης, το επόμενο βήμα είναι σε συνεργασία με στατιστικούς, η συλλογή των στοιχείων και η δημοσιοποίηση τους με την Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα των Ελληνικών Περιφερειών σύμφωνα με τα πιο πάνω υποδείγματα. Η Έκθεση θα πρέπει να είναι απλή και κατανοητή από τους κοινωνικούς εταίρους προκειμένου να αποτελέσει εργαλείο για τη διαμόρφωση και την αξιολόγηση των πολιτικών για την ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης. Με τη χρονική επανάληψη θα επιτρέπονται διαχρονικές συγκρίσεις και θα μπορούν οι φορείς άσκησης πολιτικής αλλά και οι ενδιαφερόμενοι να αξιολογούν τις κυβερνητικές παρεμβάσεις. Επίσης μπορεί να διαμορφωθεί μια βάση δεδομένων στη νεοσύστατη Δ/ση Ανταγωνιστικότητας της Ειδικής Γραμματείας Ανταγωνιστικότητας του ΥΠΑΝ προκειμένου να επιτραπούν εν ευθέτω χρόνο και με τη συλλογή στοιχείων και διαπεριφερειακές συγκρίσεις με αντίστοιχες περιοχές της ΕΕ.

Κατά την διάρκεια της ανάπτυξης του συστήματος είναι αναγκαία η υιοθέτηση συγκεκριμένων

μεθοδολογιών προκειμένου να επιλυθούν πιθανά προβλήματα στα δεδομένα που η εμπειρία μέχρι τώρα έχει δείξει ότι συνήθως δυσχεραίνουν ανάλογες προσπάθειες.

3.3.3. ΣΥΓΚΡΙΣΗ: ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ

Σε σύγκριση με το προτεινόμενο Σύστημα, παρατίθενται ακολούθως δύο σειρές δεικτών (με τις αντίστοιχες τιμές τελευταίες πλέον σύγχρονες διαθέσιμες τιμές) που είναι άμεσα εφαρμόσιμοι στη σημερινή κατάσταση.

Οι σειρές παρέχονται για δύο εναλλακτικά σενάρια (βλ. και Εμπειρογνωμοσύνη "ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΠΛΑΙΣΙΟ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ, ΘΕΣΜΟΙ"): για τις 13 υφιστάμενες σήμερα Περιφέρειες και για μια ενδεχόμενη σύνθεση τους σε 5, ως εξής:

- ✓ Αττική
- ✓ Βόρεια Ελλάδα:
 - Ανατολική Μακεδονία - Θράκη, Κεντρική Μακεδονία και Δυτική Μακεδονία, ως "βορειο-ελλαδικό τόξο" έναντι των χωρών της επόμενης διεύρυνσης της ΕΕ
- ✓ Δυτική Ελλάδα:
 - Ιόνια, Δυτική Ελλάδα και Πελοπόννησος, ως "δυτικο-ελλαδικό τόξο" με εγγύτητα στις "παλιές" χώρες - μέλη
- ✓ Ανατολική Ελλάδα:
 - Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο και Κρήτη, ως "νοτιο-ανατολικό ελλαδικό τόξο" έναντι των χωρών της Ασίας και Αφρικής
- ✓ Κεντρική Ελλάδα:
 - Θεσσαλία, Ηπειρος, Στερεά Ελλάδα.

13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

	ΑΜΘ	Κ. Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Στερεά Ελλάδα	Δυτική Ελλάδα
επιφάνεια τ.χλμ	14.157,90	18.810,90	9.451,50	14.036,90	9.203,60	15.549,70	11.350,70
πληθυσμός σε κατοίκους 2001	606.800	1.881.900	294.500	739.800	336.900	559.200	723.200
πυκνότητα πληθυσμού 2001 (κάτοικος/ τ.χλμ.)	42,86	100,04	31,16	52,70	36,61	35,96	63,71
πυκνότητα πληθυσμού περιφέρειας/ μ.ο. χώρας	0,52	1,20	0,37	0,63	0,44	0,43	0,77
πληθυσμός κατοίκων 2002	606.500	1.895.300	294.700	738.600	337.600,00	560.300,00	726.400,00
πυκνότητα πληθυσμού 2002	42,84	100,76	31,18	52,62	36,68	36,03	64,00
πυκνότητα πληθυσμού 2002/ μ.ο χώρας	0,51	1,21	0,37	0,63	0,44	0,43	0,77
αριθμός αλλοδαπών κατοίκων 2001Α	17.492	104.723	9.501	33782	17067	41697	38593
πληθυσμός 2001Α	607.162	1.876.558	294.317	740115	336392	558144	721541
συγκέντρωση αλλοδαπών	0,03	0,06	0,03	0,05	0,05	0,07	0,05
συγκέντρωση αλλοδαπών περιφέρειας/ μ.ο. χώρας	0,40	0,77	0,44	0,63	0,70	1,02	0,73
αστικός πληθυσμός 2001Α	361.193	1.413.279	147.969	457158	148552	326847	411633
βαρύτητα αστικού πληθυσμού	0,59	0,75	0,50	0,62	0,44	0,59	0,57

	ΑΜΘ	Κ. Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Στερεά Ελλάδα	Δυτική Ελλάδα
βαρύτητα αστικού πληθυσμού περιφέρειας / μ.ο. χώρας	0,82	1,03	0,69	0,85	0,61	0,80	0,78
οικονομικά ενεργός πληθυσμός 2003	230.400	737.200	109.300	291.700	130.400	221.100	263.100
απασχολούμενοι 2003	206.700	662.400	91.700	263.400	116.100	202.000	239.600
άνεργοι 2003	23.700	74.800	17.600	28.400	14.400	19.100	23.500
% απασχόλησης 2003	89,71%	89,85%	83,90%	90,30%	89,03%	91,36%	91,07%
% απασχόλησης 2003/ μ.ο χώρας	0,99	0,99	0,92	1,00	0,98	1,01	1,00
% ανεργίας 2003	10,29%	10,15%	16,10%	9,74%	11,04%	8,64%	8,93%
% ανεργίας 2003/ μ.ο χώρας	1,11	1,09	1,74	1,05	1,19	0,93	0,96
ΑΠΑ 2001, σε εκατ. δρχ	1.764.866,00	7.032.376,00	1.143.698,00	2.493.856,00	1.002.400,00	2.952.663,00	2.120.381,00
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001 σε εκατ. δρχ	2,91	3,74	3,88	3,37	2,98	5,28	2,93
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001, €/ μ.ο χώρας	0,78	1,00	1,04	0,91	0,80	1,42	0,79
ΑΠΑ σε βασικές τιμές 2001, προσωρινές τιμές σε €	5.079.300.000,00	20.819.900.000,00	3.274.700.000,00	6.774.900.000,00	2.908.200.000,00	8.627.900.000,00	5.943.400.000,00
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001, €	8.371	11.063	11.120	9.158	8.632	15.429	8.218
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001, €/ μ.ο χώρας	0,77	1,02	1,02	0,84	0,79	1,42	0,75

	ΑΜΘ	Κ. Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Στερεά Ελλάδα	Δυτική Ελλάδα
ΑΕΠ ΜΑΔ 2001	7.029.100.000	28.811.600.000	4.531.700.000	9.375.400.000	4.024.500.000,0 0	11.939.700.000,0 0	8.224.800.000,0 0
ΑΕΠ ΜΑΔ 2001 κατά κεφαλήν	11.584	15.310	15.388	12.673	11.946	21.351	11.373
ΑΕΠ κατά κεφαλήν 2000, ΜΑΔ	12.250	15.139	15.226	13.832	10.474	17.474	11.379
ΑΕΠ κατά κεφαλήν 2000, σε ΜΑΔ (εναλλακτική μέθοδος με διόρθωση στοιχείων Αττικής)	12.250	15.139	15.226	13.832	10.474	14.227	11.379
επιχειρηματικότητα : νέες μονάδες μεταποίησης	80	256	33	86	45	43	46
επιχειρηματικότητα : νέες μονάδες μεταποίησης/ μ.ο χώρας	0,90	2,88	0,37	0,97	0,51	0,48	0,52
πληθυσμός 2001	606.833	1.881.933	294.452	739.772	336.856	559.242	723.203
νέες επιχειρήσεις 1997-2001	602	3.516	238	804	284	550	648
νέες επιχειρήσεις / 1000 κατοίκους	0,99	1,87	0,81	1,09	0,84	0,98	0,90
ΑΕΠ α' γενούς τομέα εκατ. δρχ, 2001	327.407,3	524.046,2	157.748,5	478.155,4	107.477,5	321.393,3	305.358,9
ΑΕΠ β' γενούς τομέα εκατ. δρχ, 2001	483.071,0	1.775.223,0	386.331,6	569.468,9	177.080,5	1.297.238,4	416.578,9
ΑΕΠ γ' γενούς τομέα εκατ. δρχ, 2001	1.121.739,8	5.399.950,1	708.068,8	1.682.711,4	812.894,9	1.614.017,0	1.599.508,4

	ΑΜΘ	Κ. Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Στερεά Ελλάδα	Δυτική Ελλάδα
ΑΕΠ σε εκατ. δρχ, 2001	1.932.218,17	7.699.219,38	1.252.148,89	2.730.335,70	1.097.452,93	3.232.648,61	2.321.446,19
ΑΕΠ α' γενούς περιφέρεια/ μ.ο. χώρας	1,36	2,18	0,66	1,99	0,45	1,34	1,27
ΑΕΠ β' γενούς περιφέρεια/ μ.ο. χώρας	0,66	2,41	0,53	0,77	0,24	1,76	0,57
ΑΕΠ γ' γενούς περιφέρεια/ μ.ο. χώρας	0,46	2,20	0,29	0,69	0,33	0,66	0,65
επέκταση μεταποίησης (νέες άδειες- ισχύς)	3.614	17.295	4.255	4.753	2.242	3.039	3.716
επέκταση μεταποίησης (νέες άδειες- ισχύς)/ μ.ο. χώρας	0,55	2,65	0,65	0,73	0,34	0,47	0,57
αγροτικές εκμεταλλεύσεις σε στρεμ, 2002	3.892.278,00	7.094.033,00	2.153.143,00	4.716.830,00	1.020.550,00	3.582.840,00	2.985.166,00
αγροτικές εκμεταλλεύσεις / 1000 κατοίκους (στρέμ.)	6.417,86	3.743,00	7.305,90	6.385,61	3.022,52	6.394,66	4.109,69
αγροτικές εκμεταλλεύσεις σε στρεμ, 2002/ μ.ο χώρας	1,46	2,67	0,81	1,77	0,38	1,35	1,12
% ΑΕΠ σε αγροτικό τομέα, 2001	16,94%	6,81%	12,60%	17,51%	9,79%	9,94%	13,15%
% ΑΕΠ σε δευτερογενή τομέα, 2001	25,00%	23,06%	30,85%	20,86%	16,14%	40,13%	17,94%

	ΑΜΘ	Κ. Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Στερεά Ελλάδα	Δυτική Ελλάδα
Κλίνες σε ξενοδοχειακά καταλύματα 2003	16.903	71.444	3.886	26.066	10.419	28.685	15.737
Κλίνες σε ξενοδοχειακά καταλύματα 2003/ μ.ο. χώρας	0,34	1,44	0,08	0,53	0,21	0,58	0,32
Κλίνες σε ξενοδοχεία πολυτελείας 2003	-	3.194	-	763	147	743	1.117
Κλίνες σε ξενοδοχεία πολυτελείας 2003/ μ.ο. χώρας	-	1,00	-	0,24	0,05	0,23	0,35
Κλίνες σε ξενοδοχεία Α κατηγορίας 2003	2.264	15.745	71	3.531	948	4.542	3.374
Κλίνες σε ξενοδοχεία Α κατηγορίας 2003/ μ.ο. χώρας	0,18	1,22	0,01	0,27	0,07	0,35	0,26
διανυκτερεύσεις 2002	1.692.537	4.099.604	383.772	1.826.414	896.671	1.462.844	1.451.783
διανυκτερεύσεις 2002/ μ.ο. χώρας	0,39	0,94	0,09	0,42	0,21	0,34	0,33
πληθυσμός 2002	606.476	1.895.281	294.713	738.666	337.649	560.286	726.372
σύνολο καταθέσεων 2002 σε €	3.942.100.000	13.621.400.000	1.937.900.000	4.425.100.000	2.504.000.000	3.471.500.000	3.817.500.000
καταθέσεις κατά κεφαλήν, 2002 (€)	6.500,01	7.187,01	6.575,55	5.990,66	7.415,99	6.195,94	5.255,57

	ΑΜΘ	Κ. Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Στερεά Ελλάδα	Δυτική Ελλάδα
σύνολο καταθέσεων 2002 σε €/ μ.ο. χώρας	0,68	0,75	0,69	0,63	0,78	0,65	0,55
εισπράξεις δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001	236.134,80	1.215.792,39	66.068,89	232.783,90	104.620,40	184.127,40	229.027,00
εισπράξεις δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001/ μ.ο χώρας	0,15	0,77	0,04	0,15	0,07	0,12	0,14
πληρωμές δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001	144.293,00	389.149,40	64.472,90	178.082,30	90.812,70	96.752,60	142.023,29
πληρωμές δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001/ μ.ο χώρας	0,10	0,28	0,05	0,13	0,07	0,07	0,10
φόροι σε εκατ. δρχ, 2001	221.302,00	1.160.884,70	61.929,20	217.888,90	99.030,60	171.870,00	211.270,00
φόροι σε εκατ. δρχ, 2001/ μ.ο χώρας	0,26	1,35	0,07	0,25	0,11	0,20	0,25
δηλωθέν εισόδημα σε χιλ. €, 2002	2.541.274	8.792.341	1.326.489	3.194.401	1.407.086	2.441.283	2.801.913
δηλωθέν εισόδημα κατά κεφαλήν, 2002 (χιλ. €)	4,19	4,64	4,50	4,32	4,17	4,36	3,86
δηλωθέν εισόδημα εισοδηματιών 2002, χιλ. €	96.044	383.533	45.744	85.179	43.633	44.976	66.413
δηλωθέν εισόδημα εισοδηματιών 2002, χιλ. €/ μ.ο. χώρας	0,53	2,12	0,25	0,47	0,24	0,25	0,37
δηλωθέν εισόδημα εμπόρων 2002	488.832	1.783.611	255.984	595.024	286.843	460.103	533.439

	ΑΜΘ	Κ. Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Στερεά Ελλάδα	Δυτική Ελλάδα
δηλωθέν εισόδημα εμπόρων 2002/ μ.ο. χώρας	0,58	2,11	0,30	0,70	0,34	0,54	0,63
δηλωθέν εισόδημα γεωργών 2002	208.810	471.004	85.060	296.588	78.650	269.992	248.070
δηλωθέν εισόδημα γεωργών 2002/ μ.ο. χώρας	0,96	2,16	0,39	1,36	0,36	1,24	1,14
δηλωθέν εισόδημα μισθωτοί 2002	911.957	3.261.125	505.204	1.101.822	513.202	883.705	996.114
δηλωθέν εισόδημα μισθωτοί 2002/ μ.ο. χώρας	0,52	1,86	0,29	0,63	0,29	0,50	0,57
δηλωθέν εισόδημα ελ. επαγγελματίες 2002	255.793	890.794	130.550	321.843	156.010	195.822	266.230
δηλωθέν εισόδημα ελ. επαγγελματίες 2002/ μ.ο χώρας	0,52	1,80	0,26	0,65	0,32	0,40	0,54
δηλωθέν εισόδημα συνταξιούχοι 2002	579.839	2.002.274	303.948	793.946	328.748	586.686	691.648
συνταξιούχοι 2002/ μ.ο. χώρας	0,57	1,96	0,30	0,78	0,32	0,57	0,68
ιδιωτικές επενδύσεις σε κατοικίες €, 2002	398.660.000,00	1.166.890.000,00	194.950.000,00	445.540.000,00	283.710.000,00	386.490.000,00	414.000.000,00
ιδιωτικές επενδύσεις σε κατοικίες €, 2002/ μ.ο χώρας	0,73	2,13	0,36	0,81	0,52	0,71	0,76
σύνολο νέων κατοικιών 2002	7.596	21.942	3.799	8.034	4.984	7.189	8.945
σύνολο νέων κατοικιών 2002/ μ.ο. χώρας	0,77	2,22	0,38	0,81	0,51	0,73	0,91

	ΑΜΘ	Κ. Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Στερεά Ελλάδα	Δυτική Ελλάδα
νέες κατοικίες / 1000 κατοίκους, 2002	12,52	11,58	12,89	10,88	14,76	12,83	12,31
ΙΧ σε κυκλοφορία 2003	152.310	573.222	75.221	182.644	81.486	107.636	131.115
ΙΧ σε κυκλοφορία 2003/ μ.ο χώρας	0,52	1,96	0,26	0,62	0,28	0,37	0,45
σχολεία 2002	1.055	1.779	439	1.092	555	773	1.035
σχολεία 2002/ μ.ο. χώρας	1,10	1,86	0,46	1,14	0,58	0,81	1,08
μαθητές 2002	102.594	324.096	52.623	128.450	56.502	85.547	125.073
μαθητές 2002/ μ.ο χώρας	0,72	2,26	0,37	0,90	0,39	0,60	0,87
διδάσκοντες 2002	9.618	29.771	5.516	14.002	5.851	8.390	12.181
διδάσκοντες 2002/ μ.ο χώρας	0,71	2,20	0,41	1,04	0,43	0,62	0,90
νοσοκομεία δημόσια 2002	6	21	5	5	5	8	11
νοσοκομεία δημόσια 2002/ μ.ο χώρας	0,55	1,91	0,45	0,45	0,45	0,73	1,00

	Ιόνια Νησιά	Πελοπόννησος	Β. Αιγαίο	Ν. Αιγαίο	Κρήτη	Αττική	ΕΛΛΑΔΑ
επιφάνεια τ.χλμ	2.307,20	15.490,50	3.836,00	5.286,30	8.336,10	3.808,20	131.625,50
πληθυσμός σε κατοίκους 2001	211.300	598.800	204.900,00	299.100,00	595.200,00	3.898.400,00	10.950.000,00
πυκνότητα πληθυσμού 2001 (κάτοικος/ τ.χλμ.)	91,58	38,66	53,42	56,58	71,40	1.023,69	83,19
πυκνότητα πληθυσμού περιφέρειας/ μ.ο. χώρας	1,10	0,46	0,64	0,68	0,86	12,31	1,00
πληθυσμός κατοίκων 2002	214.700,00	600.500,00	204.300,00	300.900,00	597.700,00	3.910.100,00	10.987.600,00
πυκνότητα πληθυσμού 2002	93,06	38,77	53,26	56,92	71,70	1.026,76	83,48
πυκνότητα πληθυσμού 2002/ μ.ο χώρας	1,11	0,46	0,64	0,68	0,86	12,30	1,00
αριθμός αλλοδαπών κατοίκων 2001Α	20524	50576	10546	30365	45495	376732	797.093,00
πληθυσμός 2001Α	209608	597622	205235	298462	594368	3894573	10.934.097,00
συγκέντρωση αλλοδαπών	0,10	0,08	0,05	0,10	0,08	0,10	0,07
συγκέντρωση αλλοδαπών περιφέρειας/ μ.ο. χώρας	1,34	1,16	0,70	1,40	1,05	1,33	1,00
αστικός πληθυσμός 2001Α	74070	294711	88996	182682	348511	3724813	7.980.414,00
βαρύτητα αστικού πληθυσμού	0,35	0,49	0,43	0,61	0,59	0,96	0,73
βαρύτητα αστικού πληθυσμού / μ.ο. χώρας	0,48	0,68	0,59	0,84	0,80	1,31	1,00

	Ιόνια Νησιά	Πελοπόννησος	Β. Αιγαίο	Ν. Αιγαίο	Κρήτη	Αττική	ΕΛΛΑΔΑ
οικονομικά ενεργός πληθυσμός 2003	83.500	259.200	70.600	125.800	254.800	1.678.100	4.455.200,00
απασχολούμενοι 2003	74.300	239.300	65.400	112.100	237.500	1.531.900	4.042.400,00
άνεργοι 2003	9.200	19.900	5.200	13.700	17.300	146.200	413.000,00
% απασχόλησης 2003	88,98%	92,32%	92,63%	89,11%	93,21%	91,29%	90,73%
% απασχόλησης 2003/ μ.ο χώρας	0,98	1,02	1,02	0,98	1,03	1,01	1,00
% ανεργίας 2003	11,02%	7,68%	7,37%	10,89%	6,79%	8,71%	9,27%
% ανεργίας 2003/ μ.ο χώρας	1,19	0,83	0,79	1,17	0,73	0,94	1,00
ΑΠΑ 2001, σε εκατ. δρχ	696.594,00	2.106.013,00	690.457,00	1.242.475,00	2.143.311,00	15.360.304,00	40.749.394,00
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001 σε εκατ. δρχ	3,30	3,52	3,37	4,15	3,60	3,94	3,72
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001, €/ μ.ο χώρας	0,89	0,95	0,91	1,12	0,97	1,06	1,00
ΑΠΑ σε βασικές τιμές 2001, προσωρινές τιμές σε €	2.022.300.000,00	6.436.300.000,00	2.232.900.000,00	3.837.900.000,00	6.255.000.000,00	45.041.400.000,00	119.254.100.000,00
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001, €	9.571	10.749	10.898	12.831	10.509	11.554	10.891
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001, €/ μ.ο χώρας	0,88	0,99	1,00	1,18	0,96	1,06	1,00
ΑΕΠ ΜΑΔ 2001	2.798.600.000,00	8.906.900.000,00	3.090.000.000,00	5.311.000.000,00	8.656.000.000,00	62.330.500.000,00	165.029.800.000,00
ΑΕΠ ΜΑΔ 2001 κατά κεφαλήν	13.245	14.875	15.081	17.757	14.543	15.989	15.071
ΑΕΠ κατά κεφαλήν	12.956	13.010	14.563	17.790	14.781	17.046	

2000, ΜΑΔ							15.098
-----------	--	--	--	--	--	--	--------

	Ιόνια Νησιά	Πελοπόννησος	Β. Αιγαίο	Ν. Αιγαίο	Κρήτη	Αττική	ΕΛΛΑΔΑ
ΑΕΠ κατά κεφαλήν 2000, σε ΜΑΔ (εναλλακτική μέθοδος με διόρθωση στοιχείων Αττικής)	12.956	11.786	14.563	17.790	14.781	17.907	15.098
επιχειρηματικότητα : νέες μονάδες μεταποίησης	32	43	17	19	50	406	1.156,00
επιχειρηματικότητα : νέες μονάδες μεταποίησης/ μ.ο χώρας	0,36	0,48	0,19	0,21	0,56	4,57	13,00
πληθυσμός 2001	211.313	598.797	204.885	299.050	595.217	3.898.400	10.949.953,00
νέες επιχειρήσεις 1997-2001	498	526	185	504	1.077	13.848	23.280,00
νέες επιχειρήσεις / 1000 κατοίκους	2,36	0,88	0,90	1,69	1,81	3,55	2,13
ΑΕΠ α' γενούς τομέα εκατ. δρχ, 2001	56.538,4	316.521,9	100.838,3	77.867,1	254.421,1	95.856,0	3.123.630,00
ΑΕΠ β' γενούς τομέα εκατ. δρχ, 2001	74.256,7	621.969,0	136.770,7	98.628,7	251.141,1	3.275.920,8	9.563.679,28
ΑΕΠ γ' γενούς τομέα εκατ. δρχ, 2001	631.852,9	1.367.224,2	518.320,9	1.183.797,1	1.840.988,6	13.445.063,1	31.926.137,40
ΑΕΠ σε εκατ. δρχ, 2001	762.648,06	2.305.715,15	755.929,97	1.360.292,92	2.346.550,76	16.816.839,95	44.613.446,68
ΑΕΠ α' γενούς περιφέρεια/ μ.ο. χώρας	0,24	1,32	0,42	0,32	1,06	0,40	13,00
ΑΕΠ β' γενούς περιφέρεια/ μ.ο. χώρας	0,10	0,85	0,19	0,13	0,34	4,45	13,00

	Ιόνια Νησιά	Πελοπόννησος	Β. Αιγαίο	Ν. Αιγαίο	Κρήτη	Αττική	ΕΛΛΑΔΑ
ΑΕΠ γ' γενούς περιφέρεια/ μ.ο. χώρας	0,26	0,56	0,21	0,48	0,75	5,47	13,00
επέκταση μεταποίησης (νέες άδειες- ισχύς)	1.570	3.918	1.107	1.930	4.219	33.104	84.762,00
επέκταση μεταποίησης (νέες άδειες- ισχύς)/ μ.ο. χώρας	0,24	0,60	0,17	0,30	0,65	5,08	13,00
αγροτικές εκμεταλλεύσεις σε στρεμ, 2002	713.018,00	3.592.880,00	951.893,00	680.460,00	2.557.726,00	623.008,00	34.563.825,00
αγροτικές εκμεταλλεύσεις / 1000 κατοίκους (στρέμ.)	3.321,43	5.983,45	4.658,56	2.261,78	4.279,32	159,33	3.145,72
αγροτικές εκμεταλλεύσεις σε στρεμ, 2002/ μ.ο. χώρας	0,27	1,35	0,36	0,26	0,96	0,23	13,00
% ΑΕΠ σε αγροτικό τομέα, 2001	7,41%	13,73%	13,34%	5,72%	10,84%	0,57%	7,00%
% ΑΕΠ σε δευτερογενή τομέα, 2001	9,74%	26,98%	18,09%	7,25%	10,70%	19,48%	21,44%
Κλίνες σε ξενοδοχειακά καταλύματα 2003	75.971	31.441	21.815	150.458	131.713	60.360	644.898,00
Κλίνες σε ξενοδοχειακά καταλύματα 2003/ μ.ο. χώρας	1,53	0,63	0,44	3,03	2,66	1,22	13,00
Κλίνες σε ξενοδοχεία	2.060	1.918	1.281	10.973	10.046	9.130	41.372

πολυτελείας 2003							
------------------	--	--	--	--	--	--	--

	Ιόνια Νησιά	Πελοπόννησος	Β. Αιγαίο	Ν. Αιγαίο	Κρήτη	Αττική	ΕΛΛΑΔΑ
Κλίνες σε ξενοδοχεία πολυτελείας 2003/ μ.ο. χώρας	0,65	0,60	0,40	3,45	3,16	2,87	13,00
Κλίνες σε ξενοδοχεία Α κατηγορίας 2003	20.298	5.048	3.124	53.258	42.916	12.703	167.822,00
Κλίνες σε ξενοδοχεία Α κατηγορίας 2003/ μ.ο. χώρας	1,57	0,39	0,24	4,13	3,32	0,98	13,00
διανυκτερεύσεις 2002	6.819.068	2.218.147	2.059.103	15.146.777	12.327.540	6.358.535	56.742.795,00
διανυκτερεύσεις 2002/ μ.ο. χώρας	1,56	0,51	0,47	3,47	2,82	1,46	13,00
πληθυσμός 2002	214.672	600.470	204.332	300.852	597.694	3.910.096	10.987.559,00
σύνολο καταθέσεων 2002 σε €	1.798.400.000	4.356.600.000	1.840.700.000	2.856.800.000	4.030.600.000	56.158.500.000	104.761.100.000,00
καταθέσεις κατά κεφαλήν, 2002 (€)	8.377,43	7.255,32	9.008,38	9.495,70	6.743,58	14.362,44	9.534,52
σύνολο καταθέσεων 2002 σε €/ μ.ο. χώρας	0,88	0,76	0,94	1,00	0,71	1,51	1,00
εισπράξεις δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001	77.553,30	356.365,50	58.037,70	133.832,60	270.306,40	17.431.398,10	20.596.048,38
εισπράξεις δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001/ μ.ο. χώρας	0,05	0,22	0,04	0,08	0,17	11,00	13,00
πληρωμές δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001	41.524,19	97.680,30	46.813,89	56.024,30	132.510,90	16.443.917,60	17.924.057,37

	Ιόνια Νησιά	Πελοπόννησος	Β. Αιγαίο	Ν. Αιγαίο	Κρήτη	Αττική	ΕΛΛΑΔΑ
πληρωμές δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001/μ.ο χώρας	0,03	0,07	0,03	0,04	0,10	11,93	13,00
φόροι σε εκατ. δρχ, 2001	73.403,80	325.399,00	54.926,00	125.538,00	256.210,00	8.225.655,80	11.205.308,00
φόροι σε εκατ. δρχ, 2001/ μ.ο χώρας	0,09	0,38	0,06	0,15	0,30	9,54	13,00
δηλωθέν εισόδημα σε χιλ. €, 2002	900.798	2.347.513	909.656	1.430.780	2.613.817	27.949.250	58.656.601,00
δηλωθέν εισόδημα κατά κεφαλήν, 2002 (χιλ. €)	4,20	3,91	4,45	4,76	4,37	7,15	5,34
δηλωθέν εισόδημα εισοδηματιών 2002, χιλ. €	32.981	63.259	26.451	53.548	55.852	1.358.355	2.355.968,00
δηλωθέν εισόδημα εισοδηματιών 2002, χιλ. €/ μ.ο. χώρας	0,18	0,35	0,15	0,30	0,31	7,50	13,00
δηλωθέν εισόδημα εμπόρων 2002	240.590	498.089	184.939	427.105	559.689	4.661.025	10.975.273,00
δηλωθέν εισόδημα εμπόρων 2002/ μ.ο. χώρας	0,28	0,59	0,22	0,51	0,66	5,52	13,00
δηλωθέν εισόδημα γεωργών 2002	55.363	273.860	111.394	76.712	290.113	375.237	2.840.853,00
δηλωθέν εισόδημα γεωργών 2002/ μ.ο. χώρας	0,25	1,25	0,51	0,35	1,33	1,72	13,00
δηλωθέν εισόδημα μισθωτοί 2002	293.690	770.521	287.684	521.758	923.913	11.809.299	22.779.994,00
δηλωθέν εισόδημα μισθωτοί 2002/ μ.ο. χώρας	0,17	0,44	0,16	0,30	0,53	6,74	13,00

	Ιόνια Νησιά	Πελοπόννησος	Β. Αιγαίο	Ν. Αιγαίο	Κρήτη	Αττική	ΕΛΛΑΔΑ
δηλωθέν εισόδημα ελ. επαγγελματίες 2002	74.840	177.450	77.480	107.184	263.455	3.502.744	6.420.195,00
δηλωθέν εισόδημα ελ. επαγγελματίες 2002/ μ.ο χώρας	0,15	0,36	0,16	0,22	0,53	7,09	13,00
δηλωθέν εισόδημα συνταξιούχοι 2002	203.335	564.332	221.711	244.473	520.799	6.242.589	13.284.328,00
δηλωθέν εισόδημα συνταξιούχοι 2002/ μ.ο. χώρας	0,20	0,55	0,22	0,24	0,51	6,11	13,00
ιδιωτικές επενδύσεις σε κατοικίες €, 2002	210.050.000,00	431.240.000,00	112.640.000,00	322.690.000,00	390.040.000,00	2.352.070.000,00	7.108.970.000,00
ιδιωτικές επενδύσεις σε κατοικίες €, 2002/ μ.ο χώρας	0,38	0,79	0,21	0,59	0,71	4,30	13,00
σύνολο νέων κατοικιών 2002	4.290	7.721	2.151	6.829	6.424	38.393	128.297,00
σύνολο νέων κατοικιών 2002/ μ.ο. χώρας	0,43	0,78	0,22	0,69	0,65	3,89	13,00
νέες κατοικίες / 1000 κατοίκους, 2002	19,98	12,86	10,53	22,70	10,75	9,82	11,68
ΙΧ σε κυκλοφορία 2003	63.012	108.368	49.048	79.447	186.216	2.016.264	3.805.989,00
ΙΧ σε κυκλοφορία 2003/ μ.ο χώρας	0,22	0,37	0,17	0,27	0,64	6,89	13,00
σχολεία 2002	283	854	353	440	765	3.042	12.465,00
σχολεία 2002/ μ.ο. χώρας	0,30	0,89	0,37	0,46	0,80	3,17	13,00
μαθητές 2002	34.627	94.100	31.544	52.676	105.762	668.045	1.861.639,00

	Ιόνια Νησιά	Πελοπόννησος	Β. Αιγαίο	Ν. Αιγαίο	Κρήτη	Αττική	ΕΛΛΑΔΑ
μαθητές 2002/ μ.ο χώρας	0,24	0,66	0,22	0,37	0,74	4,67	13,00
διδάσκοντες 2002	3.464	8.920	3.930	5.470	9.902	58.766	175.781,00
διδάσκοντες 2002/ μ.ο χώρας	0,26	0,66	0,29	0,40	0,73	4,35	13,00
νοσοκομεία δημόσια 2002	6	9	5	5	9	46	141,00
νοσοκομεία δημόσια 2002/ μ.ο χώρας	0,55	0,82	0,45	0,45	0,82	4,18	12,82

5 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

	ΑΜΘ, ΚΜ, ΔΜ	ΗΠΕΙΡΟΣ, ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΤΕΡΕΑ	ΙΟΝΙΑ, ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ & ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ, ΚΡΗΤΗ	ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ
επιφάνεια τ.χλμ	42.420,30	38.790,20	29.148,40	17.458,40	3.808,20	131.625,50
πληθυσμός σε κατοίκους 2001	2.783.200,00	1.635.900,00	1.533.300,00	1.099.200,00	3.898.400,00	10.950.000,00
πυκνότητα πληθυσμού 2001 (κάτοικος/ τ.χλμ.)	65,61	42,17	52,60	62,96	1.023,69	83,19
πυκνότητα πληθυσμού περιφέρειας/ μ.ο. χώρας	0,79	0,51	0,63	0,76	12,31	1,00
πληθυσμός κατοίκων 2002	2.796.500,00	1.636.500,00	1.541.600,00	1.102.900,00	3.910.100,00	10.987.600,00
πυκνότητα πληθυσμού 2002	65,92	42,19	52,89	63,17	1.026,76	83,48
πυκνότητα πληθυσμού 2002/ μ.ο χώρας	0,79	0,51	0,63	0,76	12,30	1,00
αριθμός αλλοδαπών κατοίκων 2001Α	131.716,00	92.546,00	109.693,00	86.406,00	376732	797.093,00
πληθυσμός 2001Α	2.778.037,00	1.634.651,00	1.528.771,00	1.098.065,00	3894573	10.934.097,00
συγκέντρωση αλλοδαπών	0,05	0,06	0,07	0,08	0,10	0,07
συγκέντρωση αλλοδαπών περιφέρειας/ μ.ο. χώρας	0,65	0,78	0,98	1,08	1,33	1,00
αστικός πληθυσμός 2001Α	1.922.441,00	932.557,00	780.414,00	620.189,00	3724813	7.980.414,00
βαρύτητα αστικού πληθυσμού	0,69	0,57	0,51	0,56	0,96	0,73

	ΑΜΘ, ΚΜ, ΔΜ	ΗΠΕΙΡΟΣ, ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΤΕΡΕΑ	ΙΟΝΙΑ, ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ & ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ, ΚΡΗΤΗ	ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ
βαρύτητα αστικού πληθυσμού περιφέρειας / μ.ο. χώρας	0,95	0,78	0,70	0,77	1,31	1,00
οικονομικά ενεργός πληθυσμός 2003	1.076.900,00	643.200,00	605.800,00	451.200,00	1.678.100	4.455.200,00
απασχολούμενοι 2003	960.800,00	581.500,00	553.200,00	415.000,00	1.531.900	4.042.400,00
άνεργοι 2003	116.100,00	61.900,00	52.600,00	36.200,00	146.200	413.000,00
% απασχόλησης 2003	89,22%	90,41%	91,32%	91,98%	91,29%	90,73%
% απασχόλησης 2003/ μ.ο χώρας	0,98	1,00	1,01	1,01	1,01	1,00
% ανεργίας 2003	10,78%	9,62%	8,68%	8,02%	8,71%	9,27%
% ανεργίας 2003/ μ.ο χώρας	1,16	1,04	0,94	0,87	0,94	1,00
ΑΠΑ 2001, σε εκατ. δρχ	9.940.940,00	6.448.919,00	4.922.988,00	4.076.243,00	15.360.304,00	40.749.394,00
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001 σε εκατ. δρχ	3,57	3,94	3,21	3,71	3,94	3,72
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001, €/ μ.ο χώρας	0,96	1,06	0,86	1,00	1,06	1,00
ΑΠΑ σε βασικές τιμές 2001, προσωρινές τιμές σε €	29.173.900.000,00	18.311.000.000,00	14.402.000.000,00	12.325.800.000,00	45.041.400.000,00	119.254.100.000,00
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001, €	10.482	11.193	9.393	11.213	11.554	10.891
ΑΠΑ κατά κεφαλή 2001, €/ μ.ο χώρας	0,96	1,03	0,86	1,03	1,06	1,00
ΑΕΠ ΜΑΔ 2001	40.372.400.000,00	25.339.600.000,00	19.930.300.000,00	17.057.000.000,00	62.330.500.000,00	165.029.800.000,00
ΑΕΠ ΜΑΔ 2001						

κατά κεφαλήν	14.506	15.490	12.998	15.518	15.989	15.071
--------------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

	ΑΜΘ, ΚΜ, ΔΜ	ΗΠΕΙΡΟΣ, ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΤΕΡΕΑ	ΙΟΝΙΑ, ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ & ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ, ΚΡΗΤΗ	ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ
ΑΕΠ κατά κεφαλήν 2000, ΜΑΔ					17.046	15.098
επιχειρηματικότητα: νέες μονάδες μεταποίησης 2001	369,00	174,00	121,00	86,00	406	1.156,00
επιχειρηματικότητα: νέες μονάδες μεταποίησης/ μ.ο χώρας	1,60	0,75	0,52	0,37	1,76	5,00
πληθυσμός 2001	2.783.218,00	1.635.870,00	1.533.313,00	1.099.152,00	3.898.400	10.949.953,00
νέες επιχειρήσεις 1997-2001	4.356,00	1.638,00	1.672,00	1.766,00	13.848	23.280,00
νέες επιχειρήσεις / 1000 κατοίκους	1,57	1,00	1,09	1,61	3,55	2,13
ΑΕΠ α' γενούς τομέα εκατ. δρχ, 2001	1.009.202,02	907.026,20	678.419,25	433.126,53	95.856,0	3.123.630,00
ΑΕΠ β' γενούς τομέα εκατ. δρχ, 2001	2.644.625,66	2.043.787,79	1.112.804,61	486.540,41	3.275.920,8	9.563.679,28
ΑΕΠ γ' γενούς τομέα εκατ. δρχ, 2001	7.229.758,76	4.109.623,25	3.598.585,54	3.543.106,71	13.445.063,1	31.926.137,40
ΑΕΠ σε εκατ. δρχ, 2001	10.883.586,44	7.060.437,24	5.389.809,40	4.462.773,65	16.816.839,95	44.613.446,68
ΑΕΠ α' γενούς περιφέρεια/ μ.ο. χώρας	1,62	1,45	1,09	0,69	0,15	5,00
ΑΕΠ β' γενούς περιφέρεια/ μ.ο. χώρας	1,38	1,07	0,58	0,25	1,71	5,00
ΑΕΠ γ' γενούς περιφέρεια/ μ.ο.	1,13	0,64	0,56	0,55	2,11	5,00

χώρας						
-------	--	--	--	--	--	--

	ΑΜΘ, ΚΜ, ΔΜ	ΗΠΕΙΡΟΣ, ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΤΕΡΕΑ	ΙΟΝΙΑ, ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ & ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ, ΚΡΗΤΗ	ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ
επέκταση μεταποίησης (νέες άδειες- ισχύς)	25.164,00	10.034,00	9.204,00	7.256,00	33.104	84.762,00
επέκταση μεταποίησης (νέες άδειες- ισχύς)/ μ.ο. χώρας	1,48	0,59	0,54	0,43	1,95	5,00
αγροτικές εκμεταλλεύσεις σε στρεμ, 2002	13.139.454,00	9.320.220,00	7.291.064,00	4.190.079,00	623.008,00	34.563.825,00
αγροτικές εκμεταλλεύσεις / 1000 κατοίκους (στρέμ.)	4.698,59	5.694,86	4.729,81	3.799,22	159,33	3.145,72
αγροτικές εκμεταλλεύσεις σε στρεμ, 2002/ μ.ο χώρας	1,90	1,35	1,05	0,61	0,09	5,00
% ΑΕΠ σε αγροτικό τομέα, 2001	9,27%	12,85%	12,59%	9,71%	0,57%	7,00%
% ΑΕΠ σε δευτερογενή τομέα, 2001	24,30%	28,95%	20,65%	10,90%	19,48%	21,44%
Κλίνες σε ξενοδοχειακά καταλύματα 2003	92.233,00	65.170,00	123.149,00	303.986,00	60.360	644.898,00
Κλίνες σε ξενοδοχειακά καταλύματα 2003/ μ.ο. χώρας	0,72	0,51	0,95	2,36	0,47	5,00
Κλίνες σε ξενοδοχεία πολυτελείας 2003	3.194,00	1.653,00	5.095,00	22.300,00	9.130	41.372

	ΑΜΘ, ΚΜ, ΔΜ	ΗΠΕΙΡΟΣ, ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΤΕΡΕΑ	ΙΟΝΙΑ, ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ & ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ, ΚΡΗΤΗ	ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ
Κλίνες σε ξενοδοχεία πολυτελείας 2003/ μ.ο. χώρας	0,39	0,20	0,62	2,70	1,10	5,00
Κλίνες σε ξενοδοχεία Α κατηγορίας 2003	18.080,00	9.021,00	28.720,00	99.298,00	12.703	167.822,00
Κλίνες σε ξενοδοχεία Α κατηγορίας 2003/ μ.ο. χώρας	0,54	0,27	0,86	2,96	0,38	5,00
διανυκτερεύσεις 2002	6.175.913,00	4.185.929,00	10.488.998,00	29.533.420,00	6.358.535	56.742.795,00
διανυκτερεύσεις 2002/ μ.ο. χώρας	0,54	0,37	0,92	2,60	0,56	5,00
πληθυσμός 2002	2.796.470,00	1.636.601,00	1.541.514,00	1.102.878,00	3.910.096	10.987.559,00
σύνολο καταθέσεων 2002 σε €	19.501.400.000,00	10.400.600.000,00	9.972.500.000,00	8.728.100.000,00	56.158.500.000	104.761.100.000,00
καταθέσεις κατά κεφαλήν, 2002 (€)	6.973,58	6.355,00	6.469,29	7.913,93	14.362,44	9.534,52
σύνολο καταθέσεων 2002 σε €/ μ.ο. χώρας	0,73	0,67	0,68	0,83	1,51	1,00
εισπράξεις δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001	1.517.996,08	521.531,70	662.945,80	462.176,70	17.431.398,10	20.596.048,38
εισπράξεις δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001/ μ.ο χώρας	0,37	0,13	0,16	0,11	4,23	5,00
πληρωμές δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001	597.915,30	365.647,60	281.227,78	235.349,09	16.443.917,60	17.924.057,37

	ΑΜΘ, ΚΜ, ΔΜ	ΗΠΕΙΡΟΣ, ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΤΕΡΕΑ	ΙΟΝΙΑ, ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ & ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ, ΚΡΗΤΗ	ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ
πληρωμές δημοσίων ταμείων σε εκατ. δρχ, 2001/ μ.ο χώρας	0,17	0,10	0,08	0,07	4,59	5,00
φόροι σε εκατ. δρχ, 2001	1.444.115,90	488.789,50	610.072,80	436.674,00	8.225.655,80	11.205.308,00
φόροι σε εκατ. δρχ, 2001/ μ.ο χώρας	0,64	0,22	0,27	0,19	3,67	5,00
δηλωθέν εισόδημα σε χιλ. €, 2002	12.660.104,00	7.042.770,00	6.050.224,00	4.954.253,00	27.949.250	58.656.601,00
δηλωθέν εισόδημα κατά κεφαλήν, 2002 (χιλ. €)	4,53	4,30	3,92	4,49	7,15	5,34
δηλωθέν εισόδημα εισοδηματιών 2002, χιλ. €	525.321,00	173.788,00	162.653,00	135.851,00	1.358.355	2.355.968,00
δηλωθέν εισόδημα εισοδηματιών 2002, χιλ. €/ μ.ο. χώρας	1,11	0,37	0,35	0,29	2,88	5,00
δηλωθέν εισόδημα εμπόρων 2002	2.528.427,00	1.341.970,00	1.272.118,00	1.171.733,00	4.661.025	10.975.273,00
δηλωθέν εισόδημα εμπόρων 2002/ μ.ο. χώρας	1,15	0,61	0,58	0,53	2,12	5,00
δηλωθέν εισόδημα γεωργών 2002	764.874,00	645.230,00	577.293,00	478.219,00	375.237	2.840.853,00
δηλωθέν εισόδημα γεωργών 2002/ μ.ο. χώρας	1,35	1,14	1,02	0,84	0,66	5,00
δηλωθέν εισόδημα μισθωτοί 2002	4.678.286,00	2.498.729,00	2.060.325,00	1.733.355,00	11.809.299	22.779.994,00
δηλωθέν εισόδημα μισθωτοί 2002/ μ.ο. χώρας	1,03	0,55	0,45	0,38	2,59	5,00

	ΑΜΘ, ΚΜ, ΔΜ	ΗΠΕΙΡΟΣ, ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΤΕΡΕΑ	ΙΟΝΙΑ, ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ & ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ, ΚΡΗΤΗ	ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ
δηλωθέν εισόδημα ελ. επαγγελματίες 2002	1.277.137,00	673.675,00	518.520,00	448.119,00	3.502.744	6.420.195,00
δηλωθέν εισόδημα ελ. επαγγελματίες 2002/ μ.ο χώρας	0,99	0,52	0,40	0,35	2,73	5,00
δηλωθέν εισόδημα συνταξιούχοι 2002	2.886.061,00	1.709.380,00	1.459.315,00	986.983,00	6.242.589	13.284.328,00
δηλωθέν εισόδημα συνταξιούχοι 2002/ μ.ο. χώρας	1,09	0,64	0,55	0,37	2,35	5,00
ιδιωτικές επενδύσεις σε κατοικίες €, 2002	1.760.500.000,00	1.115.740.000,00	1.055.290.000,00	825.370.000,00	2.352.070.000,00	7.108.970.000,00
ιδιωτικές επενδύσεις σε κατοικίες €, 2002/ μ.ο χώρας	1,24	0,78	0,74	0,58	1,65	5,00
σύνολο νέων κατοικιών 2002	33.337,00	20.207,00	20.956,00	15.404,00	38.393	128.297,00
σύνολο νέων κατοικιών 2002/ μ.ο. χώρας	1,30	0,79	0,82	0,60	1,50	5,00
νέες κατοικίες / 1000 κατοίκους, 2002	11,92	12,35	13,59	13,97	9,82	11,68
ΙΧ σε κυκλοφορία 2003	800.753,00	371.766,00	302.495,00	314.711,00	2.016.264	3.805.989,00
ΙΧ σε κυκλοφορία 2003/ μ.ο χώρας	1,05	0,49	0,40	0,41	2,65	5,00
σχολεία 2002	3.273,00	2.420,00	2.172,00	1.558,00	3.042	12.465,00
σχολεία 2002/ μ.ο. χώρας	1,31	0,97	0,87	0,62	1,22	5,00
μαθητές 2002	479.313,00	270.499,00	253.800,00	189.982,00		1.861.639,00

					668.045	
--	--	--	--	--	---------	--

	ΑΜΘ, ΚΜ, ΔΜ	ΗΠΕΙΡΟΣ, ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΤΕΡΕΑ	ΙΟΝΙΑ, ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ & ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ, ΚΡΗΤΗ	ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ
μαθητές 2002/ μ.ο χώρας	1,29	0,73	0,68	0,51	1,79	5,00
διδάσκοντες 2002	44.905,00	28.243,00	24.565,00	19.302,00	58.766	175.781,00
διδάσκοντες 2002/ μ.ο χώρας	1,28	0,80	0,70	0,55	1,67	5,00
νοσοκομεία δημόσια 2002	32,00	18,00	26,00	19,00	46	141,00
νοσοκομεία δημόσια 2002/ μ.ο χώρας	1,13	0,64	0,92	0,67	1,63	5,00

